

Szlakiem kultury
pogranicza
polsko-słowackiego

Chodníkom kultúry
slovensko-poľského
pohraničia

Koordynacja projektu | Koordinácia projektu: Teresa Karkowska (Amistad Sp. z o.o.)

Tekst | Text: Iwona Baturo

Zdjęcia okładkowe | Fotografie obalu: 1 – A. Ostrowska, 2 – D. Czernek, 3, 4 – Archiwum Starostwa Powiatowego w Bielsku-Białej | Archiv Okresného Úradu Bielsko-Biala

Zdjęcia | Fotografie (o ile nie podpisano inaczej | ak nie je uvedené inak): Archiwum Starostwa Powiatowego w Bielsku-Białej | Archiv Okresného Úradu Bielsko-Biala

Opracowanie redakcyjne | Redakcia: Barbara Gąsiorowska

Korekta | Korektúra: Paweł Sondej

Tłumaczenie | Preklad textu: Vojtech Bagin, (www.tlumaczslowacki.eu)

Projekt graficzny | Grafický projekt: Michał Tincel

Skład | Sazba a zalomenie: Michał Tincel

Mapa | Mapa: Rafał Bletek

Druk | Tlač: Drukarnia Leyko, Kraków

Wydawca | Vydavateľ:

Starostwo Powiatowe w Bielsku-Białej
ul. Piastowska 40, 43-300 Bielsko-Biała
tel. +48 33 813 68 73, fax +48 33 813 69 15
www.powiat.bielsko.pl, www.sitbb.pl

Opracowanie wydawnicze | Vydavateľské práce:

Amistad Sp. z o.o.
pl. Na Groblach 8/2, 31-101 Kraków
e-mail: biuro@polskaturystyczna.pl
www.polskaturystyczna.pl

ISBN 978-83-7560-347-7
Kraków 2018 | Krakov 2018

Wyłączną odpowiedzialność za zawartość niniejszej publikacji ponoszą jej autorzy i nie może być ona utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Unii Europejskiej.

0 regionie

0 regióné

Publikácia prezentuje zaujímavosti okresu Bielsko-Biala a slovenskej Oravy, tzn. oblasti hraničného beskydského regiónu. Tieto kultúrne rozmanité regióny majú bohatú históriu a zaujímavé tradície. Folklor je stále živý, sú tu tiež krásne pamiatky: drevené kostolíky nachádzajúce sa v malebnej krajine, hrady a zámky – pamiatky zo života mocných rodín, či zaujímavé svedectvá o priemyselných tradíciách tejto oblasti.

Atraktívna poloha – medzi horami, v blízkosti malebných riek a vodných nádrží – aj vďaka nej sú Beskydy ideálnym miestom na aktívne trávenie voľného času a s ním spojené športové aktivity. V zime tu prichádzajú lyžiar a snoubordisti, od jari do jesene – milovníci horskej cyklistiky, letu na kľákochoch a paraglidingu a predovšetkým turisti s batohmi alebo turistickými palicami. Na turistov tu čakajú rozsiahle ubytovacie a stravovacie kapacity a to najmä v horských oblastiach. Ponuka je rôznorodá, dostupná pre každý rozpočet

a prispôbená individuálnym preferenciám – od turistov, ktorí majú radi horské chaty, cez súkromné ubytovacie zariadenia a agroturistické farmy až po rekreačné strediská a hotely.

Okres Bielsko-Biala sa nachádza v okolí mesta Bielsko-Biala, ktoré je centrom beskydského regiónu. Okres zahŕňa obce: Bestwina, Buczkowice, Czechowice-Dziedzice, Jasienica, Jaworze, Kozy, Porąbka, Szczyrk, Wilamowice a Wilkowice. **Szczyrk** je najznámejšou obcou okresu, ktorá vďaka za jeho rozvoj a povestí lyžiarom. Už po druhej svetovej vojne tu vznikli početné zjazdovky a obec sa stala módnym letoviskom. Ku koncu 20. storočia sa obľúbenosť Szczyrku trochu vytratila, no dnes, vďaka novým investíciám, obec opäť získala svoju starú slávu.

Mimoriadne zaujímavým miestom na mape regiónu sú **Wilamowice**, obec nachádzajúca sa v Sliezskej pahorkatine. Jej obyvatelia sú potomkovia osadníkov z Fríska a Flámska, ktorí sa v týchto oblastiach usadili v 13. storočí.

Beskidzcy górale
Beskydski horali

Publikácia približa atrakcie powiatu bielskiego oraz słowackiej Orawy, czyli terenów beskidzkiego pogranicza. Te różnorodne pod względem kulturowym ziemie mają bogatą historię i ciekawą tradycję. Folklor jest tu wciąż żywy, nie brakuje też pięknych zabytków: drewnianych kościołków malowniczo wpisanych w krajobraz, zamków i pałaców – pamiątek po życiu możnych rodów, czy interesujących świadectw przemysłowych tradycji tych obszarów.

Atrakcyjne położenie – wśród gór, w pobliżu malowniczych rzek i zbiorników wodnych – sprawia, że tereny beskidzkiego pogranicza doskonale nadają się do aktywnego spędzania czasu i uprawiania różnych dyscyplin sportowych. Zimą przyjeżdżają tu narciarze i snowboardziści, od wiosny do jesieni – miłośnicy rowerowych rajdów, szybownictwa i paralotniarstwa, a przede wszystkim amatorzy wędrówek z plecakiem bądź kijkami. Na turystów czeka rozbudowana baza noclegowa i gastronomiczna, zwłaszcza w rejonach górskich. Oferta jest zróżnicowana, dostępna na każdą kieszeń i dostosowana do indywidualnych upodobań – od lubianych przez piechurów schronisk górskich, przez kwatery prywatne i gospodarstwa agroturystyczne, po ośrodki wypoczynkowe i hotele.

Powiat bielski otacza Bielsko-Białą, stolicę Podbeskidzia. W jego skład wchodzi gminy: Bestwina, Buczkowice, Czechowice-Dziedzice, Jasienica, Jaworze, Kozy, Porąbka, Szczyrk, Wilamowice i Wilkowice. Najbardziej znaną miejscowością powiatu jest **Szczyrk**, który swój rozwój i renomę zawdzięcza narciarzom. Już po II wojnie światowej powstały tu liczne trasy zjazdowe, a miejscowość stała się modnym kurortem. Pod koniec XX w. świetność Szczyrku nieco przybladła, dziś jednak, dzięki nowym inwestycjom, miasto odzyskuje swój dawny blask.

Niezwykle ciekawym miejscem na mapie regionu są **Wilamowice**, miasteczko znajdujące się na Pogórzu Śląskim. Jego mieszkańcy są potomkami osadników z Fryzji i Flandrii, którzy osiedlili się na tych terenach w XIII w. Do dziś kultuwją oni swoje odrębne tradycje kulturowe i posługują się specyficznym językiem, którym obecnie włada tylko kilkadziesiąt osób. Imprezą, podczas której można poznać niektóre zwyczaje „polskich Flamandów”, jak zwie się mieszkańców miasteczka, są Wilamowskie Śmiergusty. Prezentują się wówczas tutejsze zespoły folklorystyczne, można też zobaczyć, jak świętuje się Wielkanoc po wilamowicku.

Tradycyjne stroje wilamowickie
Tradycyjne ludowe odevy z obce Wilamowice

Dodnes majú odlišné kultúrne tradície a stretavame sa tu špecifickým jazykom, ktorý dnes ovláda len niekoľko desiatok ľudí. Podujatie, počas ktorého môžete spoznať niektoré zvyky „poľských Flámov“, ako sa nazývajú obyvatelia obce, sú Wilamowskie Śmiergusty. Prezentujú sa vtedy miestne folklórne skupiny a môžete tiež vidieť, ako sa v tomto regióne oslavuje Veľká noc.

Wymysoü alebo Wilamowice

Wyr zaein Wymysöjer znamená: Sme z Wilamowic. Güter mügia znamená dobrý deň (dopoludnia) a donk sejn – ďakujem. V roku 2009 UNESCO uznalo, že jazyk obce Wilamowice je vážne ohrozený zánikom.

Rozsiahle územie **slovenskej Oravy** sa skladá z okresov: Dolný Kubín, Námestovo a Tvrdošín. Bohatstvom regiónu nie sú len hory – od lesnatých vrchov po skalnaté štity, ale aj zaujímavé architektonické pamiatky. Najhodnotnejší z nich – **Oravský hrad** – sa nachádza na skale nad malebnou riekou Orava, ktorá tvorí os regiónu a podľa ktorej bol pomenovaný celý región. Dôležitým turistickým centrom slovenskej Oravy je **Námestovo**. Je výbornou základňou pre výlety do Oravských Beskyd a pohoria Oravská Magura a umožňuje aktívny odpočinok na brehu **Oravskej priehrady**.

Pohraničné oblasti poskytujú množstvo atrakcií. Je tu čo robiť v každom ročnom období. Prajeme Vám príjemnú zábavu!

Wymysoü, czyli Wilamowice

Wyr zaein Wymysöjer oznacza: jesteśmy z Wilamowic. Güter mügia to dzień dobry (do południa), a donk sejn – dziękuję. W 2009 r. UNESCO uznało język wilamowicki za poważnie zagrożony wyginięciem.

Rozległa powierzchniu **słowacka Orava** składa się z powiatów: Dolny Kubin (Dolný Kubín), Namestowo (Námestovo) i Twardoszyn (Tvrdošín). Bogactwem regionu są nie tylko różnorodne pod względem krajobrazowym góry – od zalesionych wierzchołków po postrzępione granie, ale też ciekawe zabytki architektoniczne. Najcenniejszy z nich – **Zamek Orawski** (Oravský hrad) – wznosi się na skale nad malowniczą rzeką Orawą, która tworzy oś regionu i od której wzięła nazwę cała kraina. Ważnym centrum turystycznym słowackiej Orawy jest **Namestowo**. Stanowi doskonałą bazę wypadową w Beskidy Orawskie i pasmo Magury Orawickiej oraz umożliwia aktywny wypoczynek nad wodami **Jeziora Orawskiego**.

Ziemie pogranicza zapewniają mnóstwo atrakcji. Jest tu co robić o każdej porze roku. Życzymy dobrej zabawy!

Sakralna
architektura
drewniana

Sakralna
drevená
architektúra

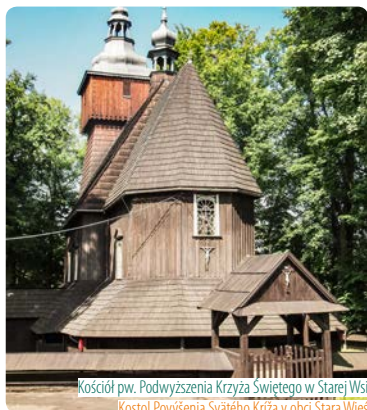

Kostol Povýšenia Svätého Kríža (Stara Wieś)

Jedná sa o jeden z najstarších drevených kostolov v Sliezsku, ako rok posvätenia sa uvádza 1530. V stavbe kostola dominuje drevo, iba strecha je vyrobená z plechu. Kostol je mimoriadne malebný, je pokrytý sedlovou šindľovou strechou. Vedú k nemu kamenné schody a pod **sobotami** sa nachádzajú zastavenia krížovej cesty. O kráse kostola najlepšie svedčí fakt, že získal cenu za najkrajší chrám v okolí Bielsko-Biala.

Zvonku skromný kostol prekvapuje bohato zdobeným interiérom. Unikátna ružovo-modro-zlatá výzdoba je v **barokovo- rokokovom štyle**. Na hlavnom oltári je obraz Panny Márie so sv. Katarínou a sv. Barbarou, siahajúci do začiatku 16. storočia. Neskoro-gotické sú aj drevené portály spájajúce sakristiu s presbytériom a portál pri vchode do lode z južnej strany – všetky tvarované v tvare „oslieho chrbta“.

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego w Starej Wsi
Kostol Povýšenia Svätého Kríža v obci Stara Wieś

A – plný oblúk	F – oblúk Tudorovcov
B – plochý (segmentový) oblúk	G – vypuklý výškový oblúk
C – lomený (gotický) oblúk	H – dráperiový (záclonový) oblúk
D – oblúk typu „osli chrbát“	I – košový oblúk
E – holandský (priamy) oblúk	J – previsnutý oblúk
	K – podkovový oblúk
	L – trojlístny oblúk

Ku kostolu patrí cintorín so starožitnými náhrobnými kameňmi. V bezprostrednej blízkosti sa nachádza aj historická drevená cirkevná škola a **múzeum sakrálného umenia**.

Kostol Povýšenia Svätého Kríža
ul. ks. Wojtyłki 3, Stara Wieś
tel. +48 33 8457204
www.parafiiawstarejwsi.pl

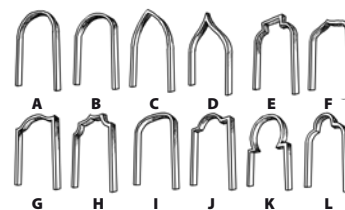
Soboty

Drevené kostoly často obkolesujú soboty, čiže nízke arkády. Tento charakteristický prvok, ktorý ovplyvňuje tvar stavby a je pevne osadený v zemi, vznikol zo zastrešenia a mal chrániť základy pred vlhkosťou. Pod sobotami bolo skladované aj kostolné vybavenie. Okolo 17. storočia začali zohrávať aj úlohu provizórneho prístrešku pre ľudí prichádzajúcich do chrámov zo vzdialených miest.

Kostol sv. Vavrinca (Bielowicko)

Pekne umiestnený – na jednom z hrebeňov Sliezskej pahorkatiny, v centre obce Bielowicko – je tento kostol jedným z najzaujímavejších v regióne. Až donedávna sa predpokladalo, že bol postavený na začiatku 18. storočia, avšak vykonaný výskum presunul datovanie

Rodzaje łuków architektonicznych
Druhy obluków w architekturze

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego (Stara Wieś)

To jeden z najstarszych drewnianych kościołków na Śląsku, jako datę konsekracji świątyni podaje się rok 1530. Cała budowla jest drewniana, jedynie baniasty hełm wykonano z blachy. Kościół, przykryty dwuspadowym gontowym dachem, z oszalowanymi ścianami, jest niezwykle urokliwy. Prowadzą do niego kamienne schody, a wydatne **soboty** (zob. ramka) mieszczą stacje drogi krzyżowej. O urodzie kościółka najlepiej świadczy to, że wygrał on plebiscyt na najpiękniejszą świątynię okolic Bielska-Białej.

Skromny z zewnątrz, zadziwia bogato zdobionym wnętrzem. Niepowtarzalny różowo-niebiesko-złoty wystrój utrzymany jest w **stylu barokowo- rokokowym**. Tylko w ołtarzu głównym znajduje się obraz Matki Boskiej ze św. Katarzyną i św. Barbarą, datowany na początek XVI w. Późnogotyckie są także drewniane portale łączące zakrystię z prezbiterium oraz portal w wejściu do nawy od południa – wszystkie wyprofilowane w kształcie tzw. osłego grzbietu.

A – półkolisty	G – wklęsłowy pukły
B – odcinkowy	H – kotarowy
C – ostry	I – koszowy
D – „ośli grzbiet”	J – nadwieszony
E – dwuramienny	K – podkowiasty
F – Tudorów	L – trójlistny

Do świątyni przylega cmentarz z zabytkowymi nagrobkami. W bezpośrednim sąsiedztwie znajdują się również zabytkowa drewniana szkoła przykościelna oraz **Muzeum Sztuki Sakralnej**.

Kościół pw. Podwyższenia Krzyża Świętego
ul. ks. Wojtyłki 3, Stara Wieś
tel. +48 33 8457204
www.parafiiawstarejwsi.pl

Soboty

Drewniane kościoły często obiegają soboty, czyli niskie podcienia. Ten charakterystyczny element, wpływający na malowniczość i przysadzistość budowli, wykształcił się z zadaszenia i miał chronić podmurówkę przed zawilgoceniem. Pod sobotami składowano też kościelne sprzęty. Około XVII w. zaczęły one pełnić dodatkową rolę prowizorycznego schronienia dla ludzi przybywających do świątyni z odległych miejsc.

Kościół pw. św. Wawrzyńca (Bielowicko)

Urokliwie położony kościółek – na jednym z grzbietów Pogórza Śląskiego, w centrum wsi Bielowicko – należy do najciekawszych w regionie. Jeszcze do niedawna uważano, że wzniesiono go na początku XVIII w., przeprowadzone badania przesunęły jednak datowanie aż o ponad 150 lat: na rok 1541. W bryle kościoła zwraca uwagę niewielka **wieża-dzwonnica**, która została

o viac ako 150 rokov: do roku 1541. Na kostole upozorňuje na seba menšia veža-zvonica. Bola postavený do lode a nie – ako je zvyčajne pri tomto type stavby – pridaná k nej. Steny chrámu sú pokryté šindľami, rovnako ako strecha. Zvonicu zdobí cibulovitá strecha, tiež pokrytá drevenými šindľami. Kostol je obklopený sobotami.

Interiér je skromný, ale veľmi zaujímavý. Je ozdobený súčasnými polychrómiami a obrazmi Pánovho umučenia z 18. storočia, ktoré svojim štýlom nadväzujú na ľudové umenie. Najcennejšou pamiatkou je **oltár** – jeho triptych pochádza z obdobia budovania kostola, teda zo 16. storočia, v centrálnej časti je zobrazená scéna rozhovoru Márie, sv. Petra a sv. Vavrinca, patróna kostola. Pozornosť púta **kazateľnica** z 18. storočia so špirálovými stĺpmi a unikátne rokokové lustre z dreva.

Kostol sv. Vavrinca
Bielowicko 84
tel. +48 33 8154027
www.bielowicko.pl

Svätýňa sv. Jakuba staršieho, apoštola (Szczyrk)

Drevený kostol sv. Jakuba apoštola je **najstarší chrám** v Szczyrku – bol postavený koncom 18. storočia, stojí na malom kopci, tesne nad

hlavnou cestou smerom na Bielsko-Bialá, oproti lyžiarskym skokanským mostíkom. Do kostola vedú drevené schody a vstup do kostola vedie cez malebnú bránu. Samotný chrám je celý pokrytý šindľami. V masívnej

wbudovaná v naves, a nie – jak to zwykle bywa w tego typu konstrukcjach – dostawiona do niej. Ściany świątyni obite są gontem, podobnie jak jej dach. Dzwonnicę wieńczy cebulasty hełm, również pokryty drewnianymi deseczkami. Kościół otaczają soboty.

Wnętrze jest skromne, ale bardzo interesujące. Zdobí je współczesna polichromia oraz stylizyką do sztuki ludowej. Najcenniejszym zabytkiem jest **ołtarz** – znajdujący się w nim tryptyk pochodzi z czasów budowy kościoła, czyli z XVI w. Jego centralna część przedstawia scenę tzw. *Sacra Conversazione*, czyli Świętej Rozmowy, z postaciami Matki Bożej, św. Piotra i św. Wawrzyńca, patrona kościoła. Wzrok przykuwają piękna XVIII-wieczna **ambona** ze spiralnymi kolumnkami oraz unikalne rokokowe żyrandole, w całości wykonane z drewna.

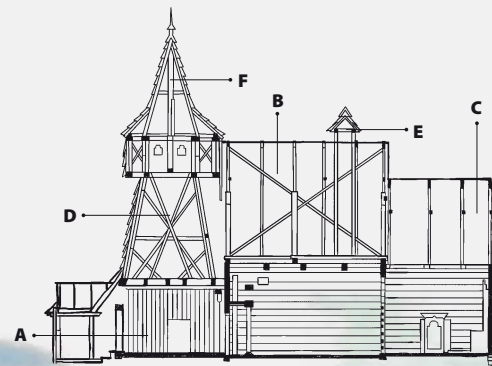
Kościół pw. św. Wawrzyńca
Bielowicko 84
tel. +48 33 8154027
www.bielowicko.pl

Sanktuarium pw. św. Jakuba Starszego Apostoła (Szczyrk)

Drewniany kościółek pw. św. Jakuba Starszego Apostoła jest **najstarszą świątynią** w Szczyrku – został zbudowany pod koniec XVIII w. Stoi

na niewielkim wzniesieniu, tuż nad główną drogą do Bielska-Białej, naprzeciw skoczni narciarskich. Do kościoła prowadzą drewniane schody, a na przykościelny teren wchodzi się przez malowniczą bramę. Sama świątynia jest

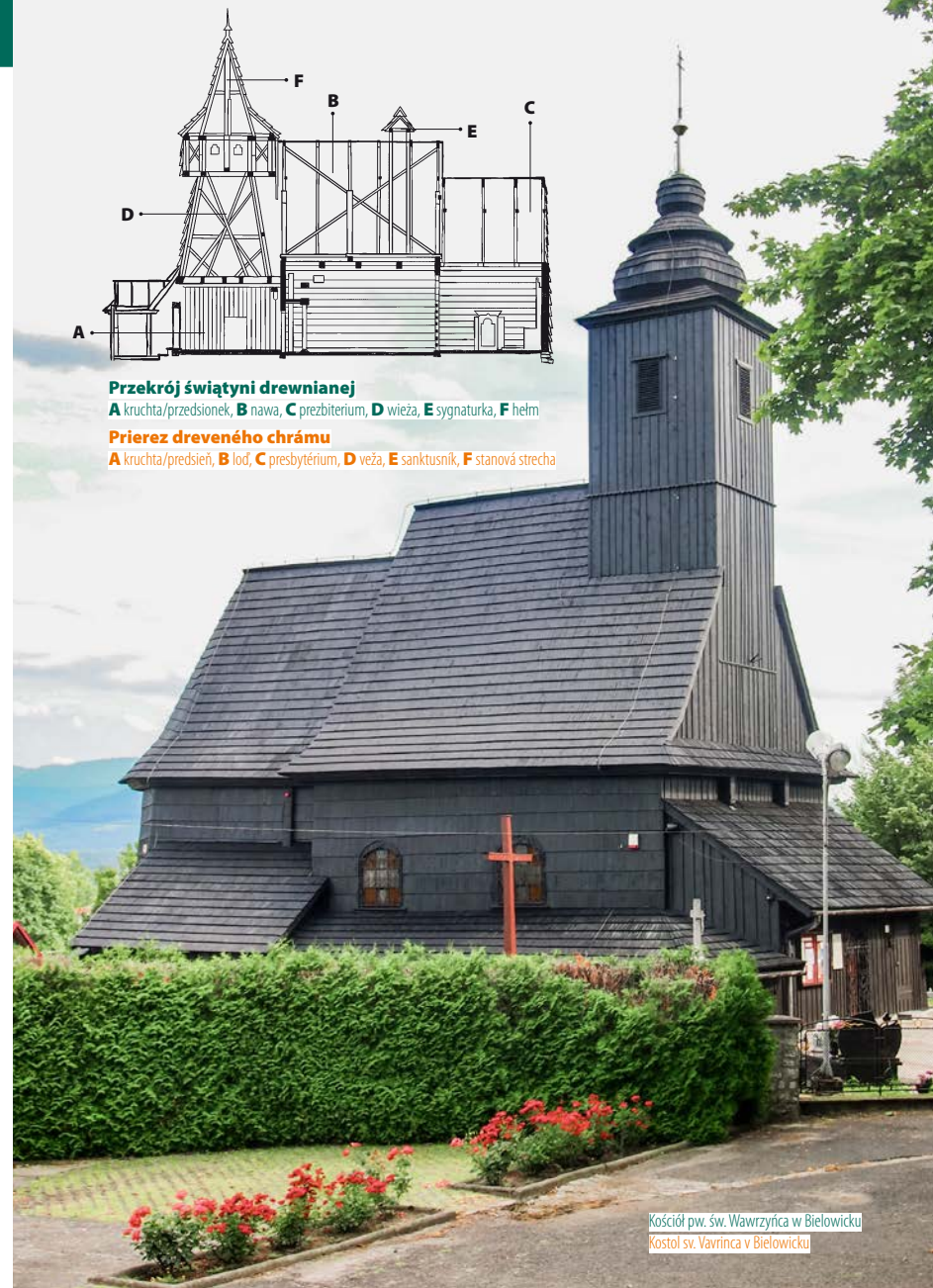

Przekrój świątyni drewnianej

A kruchta/przedśionek, B nawa, C prezbiterium, D wieża, E sygnaturka, F hełm

Prierez drewneného chrámu

A kruchta/predsieň, B loď, C presbytérium, D veža, E sanktusník, F stanová strecha

Kościół pw. św. Wawrzyńca w Bielowicku
Kostol sv. Vavrinca v Bielowicku

Artikulárny kostol evanjelický v Leštinach
Artikulárny evanjelický kostol v Leštinach

veži je **zvon** z roku 1691. Stojí za to pozrieť sa dovnútra – farebná polychrómia, hoci je súčasná, sa dobre kombinuje s neskorobaro-
kovým zariadením.

Svätýňa sv. Jakuba staršieho, apoštola
ul. Kolorowa 1, Szczyrk
tel. +48 33 8178429
www.bractwojakuboweszczyrk.pl/
sanktuarium-sw-jakuba

Cesta svätého Jakuba

Cez Szczyrk prechádza cesta sv. Jakuba. Je to súčasť väčšej, veľmi známej európskej pútnickej cesty – Camino de Santiago (camino znamená v španielčine „cesta“, zatiaľ čo Santiago znamená „sv. Jakub“). Trasa je označená bielou mušľou zdobenou červeným krížom-mečom, umiestneným na modrom pozadí.

Artikulárny evanjelický kostol (Leština, Slovensko)

Na kopci na cintoríne v malej, pôvabnej oravskej dedinke Leština, 7 km od Dolného Kubína a okolo 60 km od poľskej hranice, sa nachádza jeden z najzaujímavejších artikulárnych

kostolov na Slovensku. Bol postavený na konci 17. storočia a zachoval sa takmer nezmenený dodnes. Navonok skromný, rovnako ako väčšina drevených chrámov, vo vnútri očarí svojimi farbami a dekoratívnymi motívami. Polychrómia na drevenom strope imituje mramor a obrazy na empórach, ktoré si pamätajú založenie kostola, prekvapia intenzitou farieb. Medzi **cenné vybavenie** patrí: drevená, polychrómová kresťanica zo 17. storočia, bohato zdobená baroková kazateľnica a lavice na ktorých v minulosti sedeli zemianske rodiny. V roku 2008 bol kostol v Leštinach zapísaný do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva **UNESCO**.

Artikulárny evanjelický kostol, Leština

Artikulárne kostoly

Artikulárne kostoly boli na Slovensku stavané po období protireformácie, na základe článkov – artiklov (odtiaľ názov), čiže pravidiel cisára Leopolda I. V roku 1681 umožnil evanjelikom postaviť si chrámy, ale za určitých podmienok. Kostoly museli byť postavené do jedného roka z netrvácneho materiálu a bez kovových častí, nemohli mať vežu ani zvony a vstup musel byť obrátený chrbtom do dediny. Na Slovensku sa zachovalo päť takýchto chrámov.

Sanktuarium pw. św. Jakuba Starszego Apostoła w Szczyrku
Svätýňa sv. Jakuba staršieho, apoštola v Szczyrku

v celoši obita gontem. V masívnej veži sa nachádza **dzvon** z 1691 r. Warto zajaŕeŕ do wneŕtra – kolorowa polichromia, choŕ współczesna, ładnie komponuje się z późnobarokowym wyposażeniem.

Sanktuarium św. Jakuba Starszego Apostoła
ul. Kolorowa 1, Szczyrk
tel. +48 33 8178429
www.bractwojakuboweszczyrk.pl/
sanktuarium-sw-jakuba

Droga świętego Jakuba

Przez Szczyrk przechodzi Beskidzka Droga Świętego Jakuba. To fragment słynnego szlaku pielgrzymkowego w Europie – Camino de Santiago (camino w języku hiszpańskim oznacza drogę, natomiast Santiago to Jakub). Szlak jest oznakowany białą muszlą zdobioną czerwonym mieczem-krzyżem, umieszczoną na niebieskim tle.

Artikulárny kostol evanjelický (Leština, Słowacja)

Na cmentarnym wzgórzu w niewielkiej, urokliwej miejscowości Leština, położonej na Pogórzu Orawskim, 7 km od Dolnego Kubína i ok.

60 km od granicy, znajduje się jeden z najciekawszych kościołów artikularnych na Słowacji. Został zbudowany pod koniec XVII w. i do dziś zachował się w niemal niezmiennym stanie. Na zewnątrz skromny, jak większość drewnianych świątyń, w środku zachwyca kolorami i motywami zdobniczymi. Polichromia pokrywająca drewniany strop imituje marmur, a malowidła na emporach, które pamiętają czasy powstania kościoła, zadziwiają intensywnością barw. Do **cennego wyposażenia** należą: XVII-wieczna polichromowana drewniana chrzcielnica, bogato zdobiona barokowa ambona oraz wiekowe ławy patronackie, w których w przeszłości zasiadały rodziny ziemiańskie. W 2008 r. kościół w Leština został wpisany na **Listę UNESCO**.

Artikulárny kostol evanjelický, Leština

Kościóły artikularne

Kościóły artikularne powstały na Słowacji po okresie kontrreformacji, na podstawie artykułów (stąd nazwa), czyli przepisów cesarza Leopolda I. W 1681 r. zezwolił on ewangelikom na wzniesienie świątyni, jednak pod pewnymi warunkami. Kościoły musiały zostać wybudowane w ciągu jednego roku, z materiału nietrwałego i bez metalowych elementów, nie mogły mieć wieży ani dzwonów, a wejście musiało być zwrócone tyłem do centrum miejscowości. Na Słowacji zachowało się pięć takich świątyni.

Artikulárny kostol evanjelický v Leštinach
Artikulárny evanjelický kostol v Leštinach

Kościół pw. Wszystkich Świętych w Twardoszyń
Kostol Všetkých Svätých v Tvrdošín

Kostol Všetkých Svätých (Tvrdošín, Slovensko)

Charakteristický masívny tvar dreveného gotického kostola, položeného 40 km od polskej hranice, v meste Tvrdošín pôsobí monumentálnym dojmom. Objekt je zapísaný do zoznamu svetového kultúrneho dedičstva **UNESCO** a, nachádza sa v centre mesta, na cintoríne, pochádza z 15. storočia, ale za súčasnú podobu vďačí renesančnej rekonštrukcii. Interiér je bohato zdobený nástennými maľbami, nachádza sa v ňom obrovský **barokový oltár** (pôvodný gotický oltár, bol prevezený do múzea v Budapešti v roku 1919), ktorému dominuje strop pokrytý polychrómiou, ktorá napodobňuje hviezdnu oblohu. Kostol a cintorín sú obklopené stenou zo 17. storočia a s drevenou vežou, ktorá slúži ako zvonica.

Chrám je otvorený návštevníkom počas prázdnin, vstup je platný.

Kostol Všetkých svätých
ul. Vojtaššákova, Tvrdošín

Automobilová trasa drevenej architektúry vedie k najcennejším dreveným kostolom na polskej strane hraníc. Pri všetkých objektoch sa nachádzajú informačné tabule a prístup k nim zobrazujú dopravné značky.

Kościół pw. Wszystkich Świętych (Tvrdošín, Słowacja)

Charakterystyczna masywna bryła drewniane-go gotycznego kościoła w położonym ok. 40 km od granicy Twardoszyń robi duże wrażenie. Obiekt, wpisany na **Listę UNESCO**, usytuowany na starym cmentarzu w centrum miasteczka, pamięta XV w., ale obecny wygląd zawdzięcza renesansowej przebudowie. Wnętrze, bogato zdobione naściennymi malowidłami, kryje ogromny **barokowy ołtarz** (pierwotny gotycki ołtarz został wywieziony do muzeum w Budapeszcie w 1919 r.), nad którym góruje strop pokryty polichromią imitującą rozgwieżdżone niebo. Kościół i cmentarz otacza XVII-wieczny mur z drewnianą wieżą bramną służącą za dzwonnice.

Świątynia jest udostępniona zwiedzającym podczas wakacji, wstęp jest płatny.

Kostol Všetkých svätých
ul. Vojtaššákova, Tvrdošín

Samochodowy Szlak Architektury Drewnianej prowadzi do najcenniejszych drewnianych kościołów po polskiej stronie granicy. Przy wszystkich obiektach znajdują się tablice informacyjne, a dojazd do nich wskazują znaki drogowe.

Sakralna
architektura
murowana

Sakrálna
murovaná
architektúra

Kostol Nanebovzatia Panny Márie (Bestwina)

História bestwinského kostola siaha až do 16. storočia. Murovaný kostol bol postavený okolo roku 1575, pričom nahradil drevený kostol,

ktorý bol malý pre rozrastajúcu sa farnosť. Interiér kostola je jedinečnou a neopakovateľnou kombináciou rôznych štýlov: na jednej strane – bohatý **barokový interié**r, na druhej strane – **renesančné polychrómie**, náhrobok Stanislava Myszkowského a jeho ženy Jadwigi nachádzajúci sa za oltárom zo 16. storočia a apoštolské kríže s gotickým tvarom. Najcennejšou pamiatkou kostola je **zvon**, nazývaný Kráľ Slávy, ktorý váži viac ako päť

ton. Pochádza z roku 1504. Počas druhej svetovej vojny bola zhabaná Nemcami a odvezená do Tretej ríše, aby ho pretavili na muníciu. Zážračné sa vyhol zničeniu. Mnoho rokoch po vojne sa ho podarilo nájsť, a v roku 2010 ho priniesli späť do kostola v Bestwine.

Kostol Nanebovzatia Panny Márie
ul. Plebańska 4, Bestwina
tel. +48 32 2157170
www.bestwina.codeidea.pl

Kostol sv. Kataríny z Alexandrie (Czechowice-Dziedzice)

Kostol sv. Kataríny z Alexandrie z 18. storočia je najstaršou a najcennejšou pamiatkou v Czechowicach-Dziedzicach. Chrám bol nahradený dreveným kostolom, ktorý hrozil zrútením. Zaujímavé je, že starý chrám sa nachádzal vo vnútri nových múrov až do dokončenia stavby, keď bol úplne rozobraný. Exteriér sa kostola sa vyznačuje **harmonickou jednoduchosťou** – malým telom korunovaným vežou s kupolou. Nad portálom hlavného vchodu je nádherný erb rodiny Kotulińskiej – majiteľov Czechowic v 17. a 18. storočí. Oplatí sa tiež pozrieť do vnútra chrámu – zariadenie je barokové, s cenným oltárom a kazateľnicou.

Kedysi bol kostol obklopený cintorínom. Jeho pozostatkami sú starožitné **kamenné náhrobky**.

Kostol sv. Kataríny z Alexandrie
ul. Mikołaja Kopernika 42, Czechowice-Dziedzice
tel. +48 32 2153151
www.swkatarzyna.org

Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej w Czechowicach-Dziedzicach

Kostol sv. Kataríny z Alexandrie v Czechowicach-Dziedzicach

Kościół pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny (Bestwina)

Dzisie bestwinského kostola sťahujú XVI w. – murovanú świątynię wzniesioną ok. 1575 r., zastępując wcześniejszą drewnianą, zbyt małą dla rozrastającej się parafii. Wnętrze kościoła to unikalne i niepowtarzalne połączenie różnych stylów: z jednej strony – bogaty **barokowy wystrój**, z drugiej – **renesansowe polichromie**, usytuowany za ołtarzem XVI-wieczny nagrobek Stanislawa Myszkowskiego i jego żony Jadwigi z Tęczyńskich oraz krzyże apostołskie (tzw. zacheuski) o kształcie charakterystycznym dla gotyku. Za najcenniejszy zabytek kościoła uchodzi wążący ponad pół tony **dzwon** zwany Królem Chwały. Odlano go w 1504 r. Podczas II wojny światowej został zarekwirowany przez Niemców i wywieziony do Rzeszy w celu przetopienia na amunicję. Cudem

uniknął zniszczenia. Wiele lat po wojnie udało się go odnaleźć, a w 2010 r. umieszczono go z powrotem w bestwińskim kościele.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP
ul. Plebańska 4, Bestwina
tel. +48 32 2157170
www.bestwina.codeidea.pl

Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej (Czechowice-Dziedzice)

XVIII-wieczny kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej jest najstarszym i najcenniejszym zabytkiem Czechowic-Dziedzic. Świątynia zastąpiła drewniany kościółek, który groził zawaleniem. Co ciekawe, stara świątynia stała wewnątrz murów nowej aż do zakończenia budowy, kiedy ostatecznie ją rozebrano. Z zewnątrz kościół odznacza się **harmonijną prostotą** – niewielki korpus wieńczy wieża z baniastym hełmem.

Kościół pw. Wniebowzięcia NMP w Bestwinie
Kostol Nanebovzatia v Bestwine

Chrám Matky Božej – Kráľovnej Poľska „Na vrchu“ (Szczyrk)

V roku 1894 sa na tzv. Vrchu 12-ročného dieťaťa zjavila Panna Mária. Zjavenia trvali niekoľko mesiacov. Mária žiadala o modlitbu, pričom sľúbila, že na mieste zjavení vznikne prameň so zázračnými účinkami, nad ktorým treba vybudovať chrám. Spočiatku bola postavená drevená kaplnka, ale čoskoro sa ukázalo, že je príliš malá pre prichádzajúcich pútnikov.

Súčasný kostol pochádza z polovice 20. storočia, na hlavnom oltári je **obraz Matky Božej**, ktorú na základe svedectiev zo zjavení nakreslil Štefan Just. V blízkosti svätyne je **jaskyňa** so zázračným prameňom. Námestie pred kostolom ponúka malebnú **panorámu mesta** Szczyrk a okolitých vrcholov. Najjednoduchší spôsob, ako sa dostať na Vrch, je po modrej turistické značke.

Chrám Matky Božej – Kráľovnej Poľska „Na vrchu“
pl. Kráľovnej Poľskej 1, Szczyrk (prístup cez ulicu Wrzosowu alebo Wczasowu)
tel. +48 33 8178515
www.szczyrk.sdb.org.pl

Ďalšie murované kostoly

Pri návšteve regiónu môžete navštíviť aj ďalšie zaujímavé kostoly. Okrem iných evanjelicko-augsburský kostol v Jaworzu z 18. storočia s vežou so symetrickou, pravidelnou siluetou, ktorá bola dostavaná o niečo neskôr; kostol sv. Jozefa zo Zabrzegu z 18. storočia; kostol sv. Jána Krstiteľa v Rudzicy z prelomu 18. a 19. storočia; kostol Božskej prozreteľnosti z 19. storočia v Ligocie; kostol Najsvätejšieho srdca Ježišova v Bronowe z 19. storočia alebo pekné kostoly z dvadsiateho storočia – kostol sv. Bartolomeja v Czanci a sv. Szymona a Judy v obci Kozach.

Kościół ewangelicko-augsburski w Jaworzu

Kostol evanjelikov augsburského vyznania v obci Jaworze

Nad portalem wejścia głównego znajduje się efektowny kartusz herbowy Kotulińskich, właścicieli Czechowic w XVII i XVIII w. Warto zajrzeć też do wnętrza świątyni – wyposażenie jest barokowe, z cennym ołtarzem i amboną.

Niegdyś kościół był otoczony cmentarzem. Jego pozostałością są zabytkowe **kamienne nagrobki**.

Kościół pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej
ul. Mikołaja Kopernika 42, Czechowice-Dziedzice
tel. +48 32 2153151
www.swkatarzyna.org

Sanktuarium pw. Matki Bożej Królowej Polski „Na Górcie” (Szczyrk)

W 1894 r. na tzw. Górcie 12-letniej dziewczynce ukazała się Matka Boża. Objawienia trwały kilka miesięcy. Maryja prosiła o modlitwę, obiecując, że w miejscu widzeń wytryśnie cudowne źródło, nad którym należy wybudować sanktuarium. Najpierw wzniesiono drewnianą kaplicę, ale ta wkrótce okazała się zbyt mała dla licznie przybywających pielgrzymów.

Obecny kościół pochodzi z połowy XX w. W ołtarzu głównym umieszczono **obraz Matki Bożej** namalowany przez Stefana Justa na podstawie relacji z objawień. W pobliżu sanktuarium znajduje się **grota** z cudownym źródłem. Z placu przed kościołem rozciąga się malownicza **panorama Szczyrku** i okolicznych szczytów. Na Górkę najłatwiej trafić, idąc niebieskim szlakiem turystycznym.

Sanktuarium Matki Bożej „Na Górcie” w Szczyrku
Chrám Matky Božej – Kráľovnej Poľska „Na vrchu” v Szczyrku

Sanktuarium Matki Bożej Królowej Polski „Na Górcie”
pl. Królowej Poľskiej 1, Szczyrk (dojazd ulicami Wrzosową lub Wczasową)
tel. +48 33 8178515
www.szczyrk.sdb.org.pl

Inne kościoły murowane

Zwiedzając region, można zobaczyć także inne ciekawe kościoły, m.in. XVIII-wieczny kościół ewangelicko-augsburski w Jaworzu, o symetrycznej, regularnej sylwetce, w której dominuje wieża dostawiona nieco później; XVIII-wieczny kościół pw. św. Józefa w Zabrzegu; kościół pw. św. Jana Chrzciciela w Rudzicy z przełomu XVIII i XIX w.; XIX-wieczny kościół pw. Opatrzności Bożej w Ligocie; XIX-wieczny kościół pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Bronowie czy ładnie zaaranżowane XX-wieczne kościoły pw. św. Bartłomieja w Czanci i pw. św. św. Szymona i Judy Tadeusza w Kozach.

**Zamki
i pałace**

**Hrady
a paláce**

Pałac Habsburgovcov (Bestwina)

História paláca je spojená s Habsburgami zo Žywca, ktorí na začiatku 19. storočia kúpili dedinu spolu s okolím. Krátko potom tu kniežacia rodina postavila palác v klasicistickom štýle a založila park. Rezidencia, ktorú obyvatelia nazývali hradom, bola postavená na námestí s vnútorným nádvorím. Habsburgovci pôvodne v ňom nežili, nachádzalo sa tu centrum hospodárenia s ich majetkami. Budova sa dodnes zachovala takmer nezmenená. **Predná fasáda** s stĺpovým portálom vyzerá obzvlášť atraktívne. V súčasnosti sa v paláci nachádza obecny úrad.

Pałac Habsburgovcov
ul. Krakowska 111, Bestwina

Pałac Kotulińskich (Czechowice-Dziedzice)

Rokokové sídlo je pomenované podľa prvého majiteľa. Budova bola postavená na začiatku 18. storočia a len nedávno bola obnovená jej bývalá nádhera. V obnovených interiéroch, boli okrem iného, namalované nádherné **štuky**. Palác je obklopený krásnym historickým parkom, ktorého ozdobou sú **200-ročné lipy**. Ich vetvy sa podobajú tvaru svietnika. Túto nezvyčajnú podobu dali lipám záhradkári v 18. storočí.

Pałac Kotulińskich
ul. Zamkowa 2, Czechowice-Dziedzice
www.palackotulinskiach.pl

Pałac Kotulińskich w Czechowicach-Dziedzicach
Pałac Kotulińskich w Czechowicach-Dziedzicach

Pałac Habsburgów w Bestwinie
Pałac Habsburgovcov v obci Bestwina

Pałac Habsburgów (Bestwina)

Historia bestwińskiego pałacu wiąże się z Habsburgami z Żywca, którzy na początku XIX w. nabyli wieś wraz z okolicą. Wkrótce potem książęca rodzina zbudowała tu pałac w stylu późnoklasykistycznym i założyła park. Rezydencja, nazywana przez okoliczną ludność zamkiem, została wzniesiona na planie kwadratu z wewnętrznym dziedzińcem. Początkowo Habsburgowie w niej nie mieszkali, mieściła się tu dyrekcja ich dóbr. Budynek przetrwał do naszych czasów prawie w niezmienionym kształcie. Szczególnie ładnie prezentuje się **elewacja frontowa** z kolumnowym portykiem. Obecnie w pałacu ma swoją siedzibę urząd gminy.

Pałac Habsburgów
ul. Krakowska 111, Bestwina

Pałac Kotulińskich (Czechowice-Dziedzice)

Rokokowa rezydencja nazywana jest pałacem Kotulińskich, od nazwiska jej pierwszych właścicieli. Budowla powstała na początku XVIII

stulecia, a ostatnio przywrócono jej dawny blask. W odrestaurowanych wnętrzach zachowano m.in. wspaniałe **sztukaterie**. Pałac otacza piękny zabytkowy park, którego ozdoba są **200-letnie lipy**. Ich konary przypominają kształtem kandelabry. Tę niezwykłą formę nadali drzewom XVIII-wieczni ogrodnicy.

Pałac Kotulińskich
ul. Zamkowa 2, Czechowice-Dziedzice
www.palackotulinskiach.pl

Zespół zamkowy (Grodziec)

Położony na wzniesieniu, otoczony rozległym założeniem parkowym, grodziecki zamek jest **jednym z cenniejszych** tego typu obiektów na Śląsku. Jego początki sięgają XIV w. Drewniana strażnica strzegła wówczas w tym miejscu szlaku handlowego, prowadzącego z Krakowa przez Cieszyn w stronę Moraw i Czech. Murowany zamek zastąpił drewniany w XVI stuleciu. To, co oglądamy dziś, to efekt XIX-wiecznej przebudowy, podczas której do starej bryły dostawiono kilka wież (łącznie jest ich aż siedem). W jednej z nich urządzono kaplicę. W zamkowych wnętrzach zachowały się kamienne schody, stropy z modrzewiowych

Hradný komplex (Grodziec)

Nachádza sa na kopci, je obklopený rozľahlým parkom, pričom tento hrad je **jedným z najcennejších objektov** tohto typu v Sliezske. Jeho začiatky siahajú do 14. storočia. Drevená strážna veža strážila obchodnú cestu vedúcu z Krakova cez Cieszyn smerom na Moravu a Česko. Murovaný hrad nahradil drevený v 16. storočí. To, čo dnes vidíme, je výsledok rekonštrukcie z 19. storočia, počas ktorej sa do starého bloku pridalo niekoľko veží (spolu ich je až sedem). V jednej z nich bola zariadená kaplnka. Interiéry zámku majú kamenné schody, stropy sú zo smrekovcových nosníkov, ako aj drevené podlahy, portály a obloženie zo 17., 18. a 19. storočia.

Hrad sa dá v súčasnosti obdivovať len zvonka, ale čoskoro sa to zmení. Stojí za návštevu a prechádzku po historickom parku. Nájdete v ňom **hrobku** barónskej rodiny Zoblovskej, jedných z majiteľov hradu Grodziec. Pozrieť sa dajú aj pozostatky starého kostola sv. Bartolomeja zo 16. storočia.

Hradný komplex
ul. Dworska 8, Grodziec

Komplex paláca a parku (Jaworze)

Stavba paláca v Jaworzu sa začala koncom 18. storočia. Rezidencia v ktorej žili vlastníci Jaworza – rod Saint Genois, sa vyznačuje tvarovaným telom s pekným portálom s balkónom, ktorý zdobí hlavný vchod. Svetlé múry sa spájajú so zeleňou parku. Vedľa nej je hospodárska budova z 18. storočia a o niečo ďalej sa nachádza budova brány. Samotná brána je zdobená

figúrkami, ktoré držia farebné erby. Hrad Pánov, ako bol kedysi nazývaný, nie je otvorený pre verejnosť, nachádza sa tu centrum starostlivosti o mládež. Stojí za to prejsť sa do blízkeho **kostola Božskej prozreteľnosti**, ktorý založila rodina Saint Genois. Chrám z 19. storočia má klasicistický vzhľad a odkazuje na antickú architektúru. To je obzvlášť viditeľné v centrálnej umiestnenej veži zdobenej stĺpmi a krásnou kupolou. V susedstve, vedľa kostola sa nachádza cintorín, v jeho najstaršej časti sa opláti pozrieť si náhrobky bývalých majiteľov Jaworza.

Komplex paláca a parku
ul. Pałacowa 1, Jaworze

Kúpeľný park v Jaworzu

Jaworze boli kedysi módne kúpele a jednou z pamiatok po týchto časoch je rozsiahly kúpeľný park, ktorý obklopuje palác. Miesto je skvelé pre pokojnú prechádzku. Na jednom z chodníkov vás pozdraví knieža Maurycy Saint Genois, tvorca kúpeľov, sediaci na lavičke. Počas prechádzky môžete obdivovať veľa starých krásnych stromov pozdĺž tienistých chodníkov. V parku sa zachovalo niekoľko pamiatok malej architektúry, okrem iného kamenné mosty a amfóra z 19. storočia. V lete sa teší veľkej obľube miestny rybník a solná fontána.

Kto chce, môže vystúpiť na neďaleký kopec **Goruszka**. Štít je ozdobený gloriétom z 18. storočia, čiže otvoreným altánom, ktorý je

Glorieta na szczycie wzgórza Goruszka
Gloriet na vrchole Goruszka

Zamek w Grodźcu
Hrad Grodziec

belek, a takže drewniane posadzki, portale i boazerie z XVII, XVIII i XIX w.

Zamek można obecnie oglądać tylko z zewnątrz, ale niedługo to się zmieni. Warto tu zajrzeć i pospacerować po zabytkowym parku. Można w nim odnaleźć **kaplicę grobową** baronów Zobłów, jednych z właścicieli grodzieckiego zamku, oraz zobaczyć pozostałości starego, XVI-wiecznego kościoła pw. św. Bartłomieja.

Zespół zamkowy
ul. Dworska 8, Grodziec

Zespół pałacowo-parkowy (Jaworze)

Budowę pałacu w Jaworzu rozpoczęto pod koniec XVIII w. Rezydencja, w której mieszkali właściciele Jaworza – ród Saint Genois, odznacza się zgrabną bryłą i ładnym portykiem z balkonem zdobiącym główne wejście. Jasne

ściany urokliwie komponują się z zielenią parku. Obok znajdują się XVIII-wieczne oficyny, a nieco dalej budynek bramny. Sama brama zdobiona jest figurami puttów, które trzymają barwne tarcze herbowe. Pański zamek, jak zwano kiedyś pałac, nie jest udostępniony do zwiedzania, mieści się w nim młodzieżowy ośrodek wychowawczy. Warto podejść do pobliskiego **kościola pw. Opatrzności Bożej**, który został ufundowany przez ród Saint

Pałac w Jaworzu
Pałac w obci Jaworze

podporený stĺpmi. Môžete si vychutnať prekrásne výhľady, rovnako ako pred niekoľkými storočiami.

Palác Czeczów (Kozy)

Rok 1705 vyrytý na jednom z konštrukčných nosníkov, naznačuje, že palác si pamätá prelom 17. a 18. storočia. Zo šľachtickej rezidence ostalo málo, súčasná podoba rezidence, ktorá nesie meno podľa posledných majiteľov zámku, pochádza z 19. storočia. Klasický, jednoduchý vzhľad zdobí prednú časť balkóna, ktorý je podporený piliermi, pričom zo zadnej strany si môžeme všimnúť pekný, polkruhový ryzalit. Oko priťahuje aj bývalá **kaplnka** s úzkymi, štíhlymi oknami. Palác bol nedávno zrekonštruovaný, okrem iného nájdeme v ňom knižnicu a historickú izbu, ako aj koncertnú sálu. Stojí za to pozrieť sa dovnútra, a všimnúť

si krásne **schodisko** a výzdobu, ktorá bola vykonaná s dôrazom na detaily.

Pýchou palácového parku je 200 rokov starý **platan**, ktorý v roku 2012 zvíťazil v súťaži Strom roka v Poľsku, a v roku 2013 sa umiestnil na 2. mieste v súťaži o Európsky strom roka. V zadnej časti parku, známej ako záhradný salónik, môžete vidieť podzemnú pivnicu, čiže dávnu chladničku, inými slovami špajzu. Atrakciou pre deti je hrabovo zelený labyrint.

Palác Czeczów
ul. Krakowska 5, Kozý

Zručanina hradu Wołek

Zručanina hradu Wołek

Na svahoch vrchu Bujakowski Gron v Malých Beskydách nájdete zručaniny stredovekého hradu. Pevnosť bola postavená v polovici štrnásteho storočia a patrila kniežatám z Osvienčimu. O 100 rokov neskôr sa hrad dostal do vlastníctva poľského kráľa Kazimierza Jagelovského. Za jeho vlády prosperoval, ďalších kráľov však už nezaujímalo, a tak sa stal postupom času zručaninou.

Ježnia v Parku Źdrojowym w Jaworzu
Solna fontána v Kúpeľnom parku v obci Jaworz
M. Grąbkowska, P. Zontek

Genois. XIX-wieczna świątynia ma klasycystyczny wygląd, nawiązujący do architektury antycznej. Widać to zwłaszcza w centralnie usytuowanej wieży zdobionej kolumnami i piękną kopułą. Na przyległym do kościoła cmentarzu, w jego najstarszej części, tzw. hrabiowskiej ćwiartce, warto przystanąć przy nagrobkach byłych właścicieli Jaworza.

Zespół pałacowo-parkowy
ul. Pałacowa 1, Jaworz

Palác Czeczów w Kozach
Palác Czeczów v obci Kozý

Park Źdrojowy w Jaworzu

Jaworz było niegdyś modnym uzdrowiskiem, a jedną z pamiątek po kurorcie jest rozległy Park Źdrojowy, który otacza pałac. Miejsce świetnie nadaje się na niespieszną przechadzkę. Przy jednej z alejek spacerowiczów wita siedzący na ławeczce hrabia Maurycy Saint Genois, twórca uzdrowiska, a wędrowka zacienionymi ścieżkami pozwala podziwiać wiele starych, pięknych drzew. W parku zachowało się kilka zabytków tzw. małej architektury, m.in. kamienne mostki i XIX-wieczna amfora. Latem dużym powodzeniem cieszą się rozległe stawy oraz solankowa fontanna.

Chętni mogą wejść na pobliskie wzgórze zwane **Goruszką**. Szczyt zdobi XVIII-wieczna glorieta, czyli otwarta altanka podtrzymywana przez kolumny. Jak przed wiekami, tak i teraz można z niej podziwiać malownicze widoki.

Pałac Czeczów (Kozy)

Wyryta na jednej z belek konstrukcyjnych data „1705” wskazuje, że koziański pałac pamięta przełom XVII i XVIII stulecia. Ze szlacheckiego dworu niewiele się jednak ostało, a obecny kształt rezydencji, zwanej od nazwiska ostatnich właścicieli pałacem Czeczów, pochodzi z XIX w. Klasyczną, prostą bryłę zdobi od frontu

balkon wsparty na filarach, od tyłu zaś – piękny półkolisty ryzalit. Wzrok przyciąga też dawna **kaplica** z wąskimi, smukłymi oknami. Pałac został ostatnio odnowiony, mieści m.in. bibliotekę i izbę historyczną, a także salę koncertową. Warto zajrzeć do środka, by obejrzeć piękną **klatkę schodową** i odтворzony z pietyzmem wystrój.

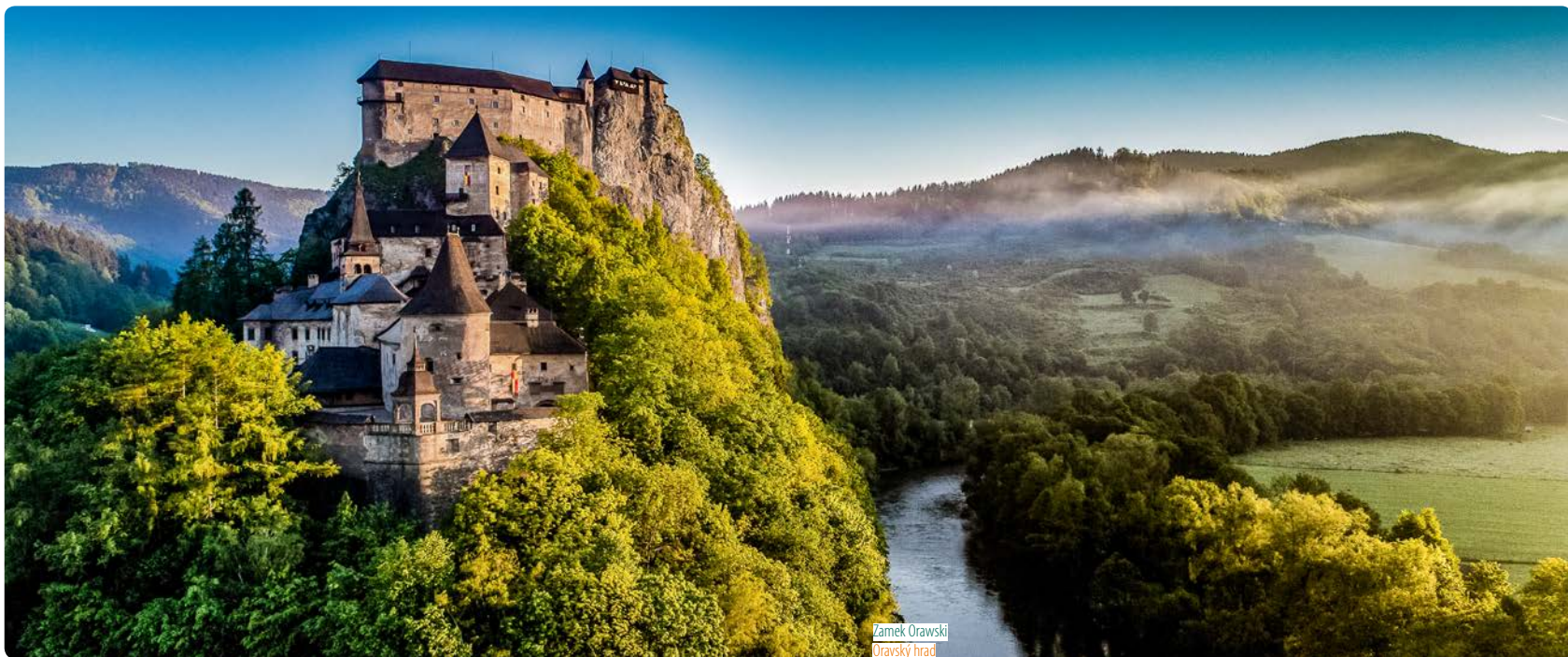
Ozdobą przypałacowego parku jest 200-letni **platan**, który w 2012 r. wygrał konkurs na Drzewo Roku w Polsce, a w 2013 zajął 2. miejsce w plebiscycie na Europejskie Drzewo Roku. W tylnej części parku, zwanej salonem ogrodowym, można zobaczyć ziemną piwniczkę – dawną lodownię, czyli dworską spiżarnię. Atrakcją dla dzieci jest grabowy zielony labyrint.

Palác Czeczów
ul. Krakowska 5, Kozý

Ruiny zamku Wołek

Ruiny zamku Wołek

Na stokach Bujakowskiego Gronia w Beskidzie Małym można odnaleźć ruiny średniowiecznego zamku. Warownie zbudowano w połowie XIV w., należała wtedy do książąt oświęcimskich. Około 100 lat później zamek dostał się w ręce króla Kazimierza Jagiellończyka. Za jego władania dobrze prosperował, ale następni królowie już się nim nie interesowali, z czasem popadł więc w ruinę.

Zamek Orawski
Oravský hrad

Na plochom, oválnom vrchole, ktorý bol špeciálne vyrovnaný pre vytvorenie základov na zámok s nádvorím, sa zachovali **zvyšky stien** a fragmenty priekopy a násypov. Nie sú to veľkolepé zrúcaniny, skôr niekoľko kameňov a tehál, ale miesto má svoje čaro – je obklopené lešom, s pekným **výhľadom na okolie**.

Do blízkosti hradného vrchu sa dostanete autom, a to tak, že na kruhovom objazde v obci Kobiernice pôjdete smerom na obec Porábkka – stačí sa držať smeru, ktorý určuje dopravná značka. Ak niekto uprednostňuje peší výlet, môže vyraziť z obce Kozy po označenej turistickej značke. Trasa ponúka mnoho krásnych výhľadov a prírodných scenérií.

Oravský hrad (Oravský Podzámok, Slovensko)

Oravský hrad sa nachádza 112 metrov nad riekou Oravou a majestátne kraľuje nad obcou Oravský Podzámok. Postavený ako orlie hniezdo, na vznešenej skale je jedným z **najlepšie zachovaných hradov** na Slovensku. Stavba, ktorú dodnes obdivujeme sa skladá z dolného,

Na plaskom, ovalnom szczytce wzgórz, które zostało specjalnie zniwelowane, by utworzyć platformę pod zamek z dziedzinnym, zachowały się **resztki murów** oraz fragmenty fosy i wałów. Nie są to spektakularne ruiny, raczej kilka kamieni i cegieł, ale miejsce ma swój urok – otoczone lasem, z ładnymi **widokami na okolicę**.

W pobliżu zamkowego wzgórza da się dojechać samochodem, kierując się na rondzie w Kobiernicach na Porąbkę – odbicie w jedną z lokalnych dróg wskazuje kierunkowskaz. Kto wolałby wycieczkę pieszą, może wyruszyć z Kóz za oznakowaniem szlaku widokowego.

Zamek Orawski (Oravský Podzámok, Słowacja)

Zamek Orawski (Oravský hrad) wznosi się 112 m nad rzeką Orawą, majestatycznie górując nad wsią Oravský Podzámok. Wybudowany na wyniosłej skale niczym orle gniazdo, jest jedną z **najlepiej zachowanych warowni** na Słowacji. Budowlę, którą dziś podziwiamy,

stredného a horného hradu, pochádza zo 17. storočia, ale hradisko existovalo na tomto mieste už od 13. storočia. Po stáročia to bolo administratívne centrum regiónu. Celá oblasť bola ovládaná z tohto hradu, chránil obchodné cesty, ktoré viedli v jeho blízkosti. Miesto bolo tak neprístupné, že nikdy nebolo dobité, škody však napáchal čas a požiar, ktorý v roku 1800 zničil väčšinu budov. Po druhej svetovej vojne bola celá budova starostlivo obnovená. V súčasnej dobe okrem obdivuhodných mohutných stavieb, vstavaných do skál a **vkusných interiérov**, si môžete prezrieť aj archeologické, etnografické a prírodovedné expozície.

Hrad sa nachádza asi 40 km od poľskej hranice. Vstup je platný, prehliadka sa uskutočňuje so sprievodcom, zvyčajne v slovenskom jazyku. K dispozícii je aj bezplatná audio **aplikácia** na telefón v poľskom jazyku.

Oravský hrad

Administratívna budova č. 2, Oravský Podzámok

www.oravskemuzeum.sk

składająca się z zabudowań dolnego, średniego i górnego zamku, pamięta XVII w., ale gród istniał w tym miejscu już w XIII stuleciu. Przez wieki stanowił centrum administracyjne regionu. Kontrolowano z niego całą okolicę, chroniąc biegnące w pobliżu szlaki handlowe. Miejsce było tak niedostępne, że nigdy nie zostało zdobyte zbrojnie, zniszczeń dokonali jednak upływający czas oraz pożar, który w 1800 r. strawił większość zabudowań. Po II wojnie światowej całe założenie pieczołowicie odrestaurowano. Dziś oprócz podziwiania wkomponowanych w skałę potężnych budynków oraz **pięknie zaaranżowanych wnętrz**, na kilku poziomach zamkowych można zobaczyć ekspozycje: archeologiczną, przyrodniczą i etnograficzną.

Zamek znajduje się ok. 40 km od granicy. Wstęp do obiektu jest płatny, zwiedzanie odbywa się z przewodnikiem, zwykle mówiącym po słowacku. Warto przed wejściem pobrać na telefon darmową **aplikację** z audioprzewodnikiem w języku polskim.

Oravský hrad

Administratívna budova č. 2, Oravský Podzámok

www.oravskemuzeum.sk

**Obiekty
techniki**

**Technické
objekty**

Bývalá papieraň Habsburgovcov (Czaniec)

Budovy bývalej habsburskej papieraň v obci Czaniec skrývajú dôležitú technickú pamiatku – **turbínu Girarda**, ktorá je celosvetovým unikátom.

Miestna malá vodná elektráreň, ktorá sa nachádza v peknej tehlovej budove, kedysi poháňala továrenské stroje, dnes vyrába elektrinu pre potreby elektrickej siete. Turbína bola spustená v roku 1880 a stále veľmi dobre funguje. Jej vynálezcom bol Philipp Girard, francúzsky emigrant pracujúci v Poľskom kráľovstve.

Bývalá papieraň Habsburgovcov
ul. Królewska 16, Czaniec

Vodná priehrada v obci Porąbka (Międzybrodzie Bialskie)

Objekt vzbudzuje obdiv nielen svojou mohutnosťou a veľkosťou, ale predovšetkým jeho elegantnou formou. Jednalo sa o **prvú priehradu** postavenú v Poľsku. Bola otvorená v roku 1937. Plány na jej výstavbu sa objavili už na konci 19. a začiatku 20. storočia. Povodne spôsobované riekou Sola mali pre tieto oblasti katastrofálne následky. Práce na nej začali v roku 1914, ale vypuknutie vojny ich pokračovanie zastavilo. Vrátilo sa k nim až po tom, ako Poľsko získalo svoju nezávislosť. Na stavbe hrádze sa podieľalo 2,5 tisíc pracovníkov a niekoľko stoviek mladých ľudí. Výška budovy je 37 m, dĺžka – 260 m. ňou vytvorené jazero (Jezioro Międzybrodzkie)

Zapora w Porąbce
Vodná priehrada v Porąbce

má rozlohu asi 380 ha, hĺbka dosahuje 23 m. Prechádzka po vrchole priehrady umožňuje obdivovať na jednej strane malebnú krajinu s vodou a horami, ktoré klesajú k priehrade a na druhej strane betónové reliéfne časti kolosu. Pohľad je naozaj pôsobivý. Je zaujímavé, že priehrada mala svoju vlastnú malú, ale z pohľadu kultúry významnú účasť na druhej svetovej vojne. Začiatkom septembra 1939 bola z nádrže uvoľnená voda, ktorá oddialila pochod nemeckého vojska. To umožnilo vyviešť a ukryť kráľovské klenoty z krakovského kráľovského zámku Wawel.

Vodná priehrada v Porąbce (napriek názvu) sa nachádza v obci Żarnówka Mała, čo je časť obce Międzybrodzie Bialskie, pri ceste č. 948.

Neskrotná Sola

Sola, typická horská rieka, môže byť nepredvídateľná. Po celé stáročia spôsobovala obrovské škody, zaplavovala domy, lámalá mosty, niesla so svojím prúdom úlomky železničnej trate. Po otvorení priehrady v Porąbke boli povodne menej časté, ale neboli úplne odstránené. Pri veľkých prúdoch riek, jazero nebolo schopné zmesť všetku vodu tečúcu z hôr. Až výstavbou dvoch nasledujúcich priehrad – v Tresnej a Czand – bola rieka Sola skrotená.

Turbinownia w Czaniu
Budova turbíny v obci Czaniec

Dawna papierań habsburska (Czaniec)

Zabudowania nieczynnej już, dawnej papierań habsburskiej w Czaniu kryją ważny zabytek techniki – **turbinę Girarda**, ewenement na

skalę światową. Tutejsza niewielka elektrownia wodna, ulokowana w ładnym ceglanym budynku, napędzała niegdyś maszyny fabryczne, a dziś produkuje prąd na potrzeby sieci energetycznej. Turbina została uruchomiona w 1880 r. i wciąż doskonale się spisuje. Jej wynalazcą był Philipp Girard, francuski emigrant pracujący w Królestwie Polskim.

Dawna papierań habsburska
ul. Królewska 16, Czaniec

Zapora w Porąbce (Międzybrodzie Bialskie)

Objekt wzbudza podziw nie tylko potęgą i rozmiarami, ale również, a może przede wszystkim,

Niepokorna Sola

Sola, typowa górská rzeka, potrafi być nieprzewidywalna. Od stuleci powodowała olbrzymie szkody, zalewając domy, burząc mosty, porywając fragmenty linii kolejowej. Po otwarciu zapory w Porąbce powódzie zdarzały się rzadziej, ale nie zostały wyeliminowane. Przy wielkich wezbraniach rzeki Jezioro Międzybrodzkie nie było w stanie pomieścić wody spływającej z gór. Dopiero wybudowanie dwóch kolejnych zapór – w Tresnej i Czaniu – ujarzmiło Solę.

elegantną formą. Była to **pierwsza zapora** wodna wybudowana w Polsce, oddana do użytku w 1937 r. Plany jej budowy pojawiły się już na przełomie XIX i XX w. – powódzie powodowane przez Solę na tych terenach pociągały za sobą katastrofalne skutki. Prace miały się rozpocząć w 1914 r., ale wybuch wojny odsunął je w czasie. Wrócono do nich po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. W budowie zapory uczestniczyło 2,5 tys. robotników oraz kilkuset junaków. Wysokość obiektu wynosi 37 m, długość – 260 m. Utworzone przez zaporę Jezioro Międzybrodzkie zajmuje ok. 380 ha powierzchni, jego głębokość sięga 23 m. Spacer po koronie zapory pozwala podziwiać z jednej strony malowniczy krajobraz wody i schodzących do niej gór, z drugiej – betonowe sekcje przelewowe kolosa. Widok jest naprawdę imponujący. Co ciekawe, zapora miała swój mały, ale

Oravská lesná železnica (Oravská Lesná, Slovensko)

Úzkorozchodná lesná železnica slúžila, ako to naznačuje aj jej názov, na prepravu dreva z lesa. Predstavovala fragment väčšej kysucko-oravskej lesnej

železnice. Do prevádzky bola uvedená po skončení prvej svetovej vojny. V 70. rokoch 20. storočia sa rozhodlo o jej zatvorení v dôsledku jej nevýnosnosti. Dokonca sa začali rozoberať aj koľajnice, ale vďaka protestom nadšencov sa podarilo zachrániť 8 km dlhý úsek Tanečník – Beskyd – Chmúra. Lesná železnica bola uznaná za kultúrnu pamiatku a začala sa prispôbovať potrebám cestovného ruchu.

Oravská časť železnice, ktorá je v prevádzke je 3,5 km dlhá. Začína pri osade Tanečník (časť Oravskej Lesnej), ktorá sa nachádza asi 50 km od poľských hraníc a končí v sedle Beskyd (939 m.n.m.), kde bola pre turistov postavená malá **vyhliadková veža**. Nachádza sa tu aj typický drevený oravský dom, kde je možné vidieť typické vybavenie a zariadenie tohto typu domov. Prejazd tam a späť, s krátkou prestávkou v sedle, trvá asi 1,5 hodiny.

Oravská lesná železnica
Tanečník, Oravská Lesná
www.oravskemuzeum.sk

važný údiel v II. vojne svetovej; na počiatku września 1939 r. wypuszczono ze zbiornika wodę, co opóźniło marsz wojsk niemieckich. Pozwoliło to wywieźć z Krakowa i ukryć skarby wawelskie.

Zapora w Porąbce (wbrew nazwie) znajduje się w Żarnówce Małej, części Międzybrodzia Bialskiego, przy drodze 948.

Orawska Kolej Leśna (Oravská Lesná, Słowacja)

Wąskotorowa kolejka leśna służyła, jak wskazuje nazwa, do zwożenia drewna z lasu. Stanowiła fragment większej całości – Kysucko-Orawskiej Kolei

Leśnej. Linię oddano do użytku po zakończeniu I wojny światowej, by w latach 70. XX w. zdecydować o jej zamknięciu z powodu nieopłacalności. Zaczęto nawet demontować tory, ale dzięki protestom miłośników kolei wąskotorowych udało się uratować przed likwidacją liczący 8 km odcinek Tanečník – Beskyd – Chmúra. Kolej leśną uznano za zabytek kultury i zaczęto przystosowywać do ruchu turystycznego.

Oddany do użytku orawski odcinek kolejki ma długość 3,5 km. Podróż zaczyna się w osadzie Tanečník (przysiółek Orawskiej Lesnej), położonej ok. 50 km od granicy, a kończy na przełęczy Beskyd (939 m n.p.m.), gdzie dla turystów wybudowano niewielką **wieżę widokową**. Znajduje się tu również drewniany budynek orawski, w którym można zobaczyć dawne wyposażenie tego typu domów. Przejazd tam i z powrotem, z krótką przerwą na przełęczy, zajmuje ok. 1,5 godziny.

Oravská lesná železnica
Tanečník, Oravská Lesná
www.oravskemuzeum.sk

Muzea, skanseny i izby regionalne

Múzeá, skanzeny a regionálne izby

Múzeum Juliana Fałata „Fałatówka” (Bystra)

Múzeum Juliana Fałata, jedného z najvýznamnejších poľských maliarov akvarelov, sa nachádza v historickej vile v meste Bystrá. Maliar, ktorý miloval horské scenérie, si tu postavil dom s pracovňou. V roku 1910 sa v ňom spolu so svojou ženou a deťmi usadil natrvalo. Pohľad na Beskydy a Bystrú sa objavil v mnohých jeho dielach a meniaci sa v zimná krajina v šedých a modrých odtieňoch sa stali vizitkou jeho tvorby. Môžete sa o tom presvedčiť pri návšteve múzea. Výstava sa skladá z **obrazov a fotografií** umelca a **dokumentov** týkajúcich sa života jeho a jeho rodiny. V jednej z izieb je expozícia jeho **pracovne**. Nachádzajú sa v nej stojany, stolík na maliarske pomôcky a cestovný kufor, ktorý ho sprevádzal počas nespočetných výprav.

„Fałatówka”, pobočka historického múzea v Bielsko-Biale
ul. Juliana Fałata 34, Bystra

Bystrá v čase Fałata

Na začiatku 20. storočia, kedy Julian Fałat navštívil Beskydy, sa Bystrá tešila značnej popularite. Vďaka zdraviu prospešnému prostrediu a minerálnym vodám mala dokonca aj status kúpeľov. Do miestneho centra fyzioterapie, ktoré neskôr zmenili na sanatórium, prišlo mnoho významných ľudí. Samotná „Fałatówka” sa rýchlo stala miestom umeleckých stretnutí a tvorivých diskusií. Navštívili ju okrem iného Jacek Malczewski, Wojciech Kossak, Emil Żegadłowicz a Kornel Makuszyński.

Múzeum fauny a morskej a vnútrozemskej flóry (Jaworze)

Spoznávanie obyvateľov hlbín morí a oceánov v horskej scenérii – to je ponuka múzea v obci Jaworze. V čiastočne presklenej budove, ktorej tvar pripomína predok lode, môžete obdivovať **exotické ryby** v akváriu, a medzi exponátmi sú vo vitrínach, okrem iného, fosílie, preparované kôrovce alebo strašidelne vyzerajúce žraloky a raje. Návštevníci tohto miesta sa môžu vybrať na **interaktívnu plavbu** rybárskou loďou a originálne prvky výzdoby, ktoré nie sú často stretávané v múzeách, dopĺňajú dovolenkové rekvizity – plážové koše, plachta z plachetnice zavesená pod

Muzeum Juliana Fałata „Fałatówka” (Bystra)

Muzeum Juliana Fałata, jedného z najvýbitnejších poľských akvarelistov, miešci sa v zabytkovej willi v Bystrej. Malarz, ktorý uwielbil górske pejsaže, zbudoval tu dom z pracovňou. V 1910 r. wraz z żoną i dziećmi zamieszkał w nim na stałe. Widoki Beskidów i Bystrej pojawiły się w wielu jego pracach, a mieniące się odcieniami szarości i błękitu rozległe zimowe krajobrazy stały się jego wizytówką. Można się o tym przekonać, odwiedzając muzeum. Na ekspozycję składają się **obrazy i fotografie** artysty oraz **dokumenty** związane z życiem Fałata i jego rodziny. W jednym z pokoi zaaranżowano **pracownię** mistrza. Znajdują się w niej sztalugi, stolik na przybory malarskie i podróżna walizka, która towarzyszyła mu podczas niezliczonych wędrówek i wypraw plenerowych.

„Fałatówka”, filia Muzeum Historycznego w Bielsku-Białej
ul. Juliana Fałata 34, Bystra

Bystra w czasach Fałata

Na początku XX w., kiedy w Beskidy zawitał Julian Fałat, Bystra cieszyła się sporą popularnością. Dzięki korzystnemu dla zdrowia mikroklimatowi oraz wodom mineralnym miała nawet status uzdrowiska. Do tutejszego zakładu przyrodoleczniczego, przekształconego później w sanatorium, przyjeżdżało wiele znamiennych osób. Sama „Fałatówka” szybko stała się miejscem artystycznych spotkań i twórczych dysput. Odwiedzali ją m.in. Jacek Malczewski, Wojciech Kossak, Emil Żegadłowicz i Kornel Makuszyński.

Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej (Jaworze)

Poznanie mieszkańców głębin mórz i oceanów w górskiej scenarii – to propozycja muzeum w Jaworze. W częściowo przeszklonym budynku, którego kształt przypomina dziób okrętu, można podziwiać pływające w akwariach **egzotyczne ryby**, a wśród eksponatów wystawianych w gablotach znajdują się m.in. skamieliny, wypreparowane skorupiaki czy groźnie wyglądające rekiny i płaszczki. Odwiedzający to miejsce mogą się wybrać w **interaktywny rejs łódką** rybacką, a oryginalnego wystroju, nieczęsto spotykanego w muzeach, dopełniają wakacyjne rekwizyty – kosz plażowy, rozwieszony pod sufitem żagiel oraz wielobarwne tapety i poduszki zdobione morskimi motywami. Warto zajrzeć na internetową stronę muzeum, na której można znaleźć informacje m.in. o proponowanych przez placówkę spacerach przyrodniczych.

Muzeum Fauny i Flory Morskiej i Śródlądowej
ul. Wapienicka 10, Jaworze
www.muzeum.jaworze.pl

stropom, viacfarebné tapety a vankúše zdobené s morskými motívmi. Stojí za to navštíviť webové stránky múzea, kde nájdete aj informácie o odporúčaných prechádzkach v okolí.

Múzeum fauny a morskej a vnútrozemskej flóry
ul. Wapienicka 10, Jaworze
www.muzeum.jaworze.pl

Prícestné kaplnky a kríže

Územie okresu Bielsko-Biala je bohaté na drevené kaplnky, zvonice, prícestné murované kaplnky, kríže a sochy svätcov. Na horských chodníkoch nájdete aj mnoho malých kaplniek visiacich na stromoch. Vyrábané miestnymi ľuďmi a zdobené plastovými kvetmi, sú svedectvom o viere a pripútanosť miestnych obyvateľov k tradícii. Oveľa väčšie kaplnky, pripomínajúce miniatúrne kostoly, sa najčastejšie nachádzajú pri lokálnych cestách a komunikačných kanáloch. V minulosti, keď nemala každá dedina svoj vlastný chrám, sa sväté omše často slávili pri nich. V niektorých miestach tento zvyk pretrval až dodnes.

Regionálne múzeum (Bestwina)

Múzeum prezentuje bohaté **etnografické zbierky** a výstava je rozdelená na niekoľko sekcií. Zvedavosť vzbudzuje hlavne **vozovnía**, kde môžete vidieť hospodársky voz alebo slávnostný koč, sane, sane s volantom a staromódne lyže. V budove múzea sú vystavené staré poľnohospodárske náradia a domáce

Múzeum Regionalne w Bestwinie
Regionálne múzeum w Bestwinie
D. Czernek

Izba regionalna w Czechowicach-Dziedzicach
Regionalna izba w Czechowicach-Dziedzicach

spotrebiče, ako aj exponáty zo starého kostola v obci Bestwina. Do objektu sa platí vstupné.

Regionálne múzeum
ul. Kościelna 57, Bestwina
tel. +48 32 2141587
www.muzeum.bestwina.pl

Z lásky k regiónu

Regionálne izby sú skutočným pokladom vedomostí o regióne a jeho tradíciách. Zhracujú sa v nich staré nástroje každodennej potreby, prvky interiéru, nástroje používané v poľnohospodárskej práci, historické suveníry, ako aj diela miestnych umelcov. Izby sa nachádzajú v mnohých obciach a mestách. Stojí za to navštíviť ich, ich zbierky sa môžu stať zdrojom zaujímavých objavov.

Regionálna izba (Czechowice-Dziedzice)

Hoci regionálna výstava v dome kultúry v obci Czechowice-Dziedzice sa saraďuje medzi tie menšie, je mimoriadne **rôznorodá**. Okrem typických hospodárskych a ľudových odevov, v tomto stratenom svete objavíte množstvo

Przydrożne kapliczki, krzyże i świątyni

Tereny powiatu bielskiego są bogate w drewniane kaplice i dzwonnice oraz przydrożne murowane kapliczki, krzyże i figury świętych. Wiele malutkich kapliczek zawieszonych na drzewach można również spotkać na górskich szlakach. Wykonywane przez okoliczną ludność, zdobione plastikowymi kwiatami, są świadectwem ich wiary i przywiązania do tradycji. Znacznie większe kapliczki domkowe, przypominające miniaturowe kościoły, stoją najczęściej przy lokalnych drogach i traktach komunikacyjnych. Dawniej, gdy nie każda wieś miała swoją świątynię, często odprawiano przy nich msze święte. W niektórych miejscach obyczaj ten przetrwał do dziś.

Izba regionalna w Czechowicach-Dziedzicach
Regionalna izba w Czechowicach-Dziedzicach

przedmiotów, takich jak choćby maszyna do ręcznego wyrobu skarpet i pończoch czy pudełko po paście do butów i tytoniu opatrzone zabawnymi – z dzisiejszej perspektywy – hasłami reklamowymi. Niezwykle cenne są **modrzewiowe drzwi** ze starego kościoła pw. św. Katarzyny, który rozebrano na początku XVIII stulecia, oraz jeszcze starsze przedmioty, pamiętające XVI i XVII w., a pochodzące z ruin zamku Wilczków w Czechowicach-Dziedzicach (zob. ramka).

Izba regionalna
ul. Niepodległości 42, Czechowice-Dziedzice
tel. +48 32 2153285

Zamek Wilczków

W pobliżu pałacu Kotulskich w Czechowicach-Dziedzicach znajdują się pozostałości po dworze Wilczków, który wzniesiono w XVI w. na miejscu średniowiecznego zamczku. Rezydencja spłonęła podczas wojny trzydziestoletniej w XVII stuleciu, została jednak odbudowana, a później przekształcona w spichlerz. Budowla przetrwała aż do lat 80. XX w., kiedy to kolejny pożar obrócił ją w ruinę. Podczas prowadzonych prac archeologicznych wydobyto XVI- i XVII-wieczne gwoździe oraz fragmenty kafli i naczyń ceramicznych, które można oglądać w czechowickiej izbie regionalnej.

Muzeum Regionalne (Bestwina)

Muzeum prezentuje bogate **zbiory etnograficzne**, a ekspozycję podzielono na kilka działów. Zaciekawienie wzbudza przede wszystkim **wozownia**, w której można zobaczyć kołosę wyjazdową, czyli odświętny powóz, oraz szrombok – to znaczy sanie, a także sanki z kierownicą i staromodne narty. W muzealnym budynku wystawiane są dawne narzędzia rolnicze i sprzęty gospodarcze, a w izbie sakralnej – ekspozycja ze starego bestwińskiego kościoła. Wstęp jest płatny.

Muzeum Regionalne
ul. Kościelna 57, Bestwina
tel. +48 32 2141587
www.muzeum.bestwina.pl

Izba regionalna (Czechowice-Dziedzice)

Ekspozycja regionalna w czechowickim domu kultury, choć powierzchniowo niewielka, jest niezwykle **różnorodna**. Oprócz typowych sprzętów gospodarczych i ludowych strojów, miniony świat przywołuje tu wiele intrygujących

Izba historyczna im. Adolfa Zuberka (Kozy)

Koziarska izba może się pochwalić niezwykle cennym, **unikatowym eksponatem** – XVI-wiecznymi drzwiami, które zdobiły niegdyś miejscowy drewniany kościółek, nim zastąpiła go obecna murowana świątynia. **Dzwi** wciąż

zaujímavých predmetov, ako sú stroje na ručnú výrobu ponožiek a pančúch alebo krabice po kréme na topánky, či tabaku na ktorých sú – z dnešného pohľadu – vtípne reklamné heslá. Veľmi cenné sú **smrekovcové dvere** zo starého kostola sv. Kataríny, ktorý bol rozobraný na začiatku osemnásteho storočia a ešte staršie predmety pochádzajúce z ruín zámku Wilczków v obci Czechowice-Dziedzice, pamätajúce si 16. a 17. storočie (pozri si rámček).

Regionálna izba

ul. Niepodległości 42, Czechowice-Dziedzice
tel. +48 32 2153285

Hrad Wilczków

V blízkosti palácu Kotulinských v Czechowicach-Dziedzicach sú pozostatky po nádvoří Wilczków, ktoré vzniklo v 16. storočí, na mieste stredovekého hradu. Rezidencia bola spálená počas tridsaťročnej vojny v 17. storočí, ale bola prestavaná a neskôr premenená na sýpku. Budova prežila až do 80-tých rokov 20. storočia, kedy ju ďalší požiar zmenil na ruiny. Počas archeologických vykopávok, ktoré sa tu uskutočnili, boli nájdené fragmenty keramických dlaždíc a keramiky z 16. a 17. storočia, ktoré možno vidieť v regionálnej izbe v Czechowicach-Dziedzicach.

Pamätná izba Adolfa Zuberu (Kozy)

Táto izba sa môže pochváliť mimoriadne cenným **unikátnym exponátom** – dverami zo 16. storočia, ktoré kedysi zdobili miestny drevený kostol, skôr ako ho nahradil súčasný kamenný chrám. Portál má stále svoju funkciu, tvorí vstupné dvere do jednej z výstavných hál. Stojí za to sa pozrieť sa tu, aj kvôli interiéru – izba sa nachádza v prvom poschodí krásne zrekonštruovaného **paláca Czeczów**. Výstava pozostáva z kuchynského riadu, poľnohospodárskeho a stolárskeho náradia a predmetov každodennej potreby dávnych obyvateľov

obce Kozy z 19. a 20. storočia, na druhej strane sa výstava skladá zo sôch obrazov a nábytku zo starého šľachtického sídla. Je tu aj sakrálna časť, ktorá obsahuje predmety súvisiace s históriou miestnej farnosti vrátane cenných sôch z blízkych kaplniek.

Pamätná izba

ul. Krakowska 5, Kozy
tel. +48 33 8174109

Regionálna izba (Międzyrzecze Górne)

Izba zariadená na poschodí drevenej chaty Międzyrzecze ponúka výstavu, často jedinečného zariadenia domácnosti, ľudové odevy, hudobné nástroje, zbierku žehličiek s dušou, svätých obrázkov a mnoho ďalších zaujímavých predmetov. Tieto zbierky sú väčšinou darmi od miestnych obyvateľov – veci nájdené v podkrovi, v pivniciach, špajzach a šopách, ktoré získali druhý život. Dom regionálnej izby Międzyrzecze bola postavený v súčasnej dobe, ale interiéry pripomínajú atmosféru **tradičného vidieckeho domu**.

Regionálna izba, Dom Międzyrzecze
Międzyrzecze Górne 511
tel. +48 33 8155591

© Z. Żyrbowicz

Z miłości do regionu

Izby regionalne to prawdziwe skarbnice wiedzy o regionie i jego tradycjach. Gromadzi się w nich dawne sprzęty codziennego użytku, elementy wyposażenia wnętrz, narzędzia, jakimi posługiwano się w pracach gospodarskich, pamiątki historyczne, a także dzieła lokalnych artystów. Izby działają w wielu wsiach i miasteczkach. Warto je odwiedzać, ich zbiory mogą stać się źródłem interesujących odkryć.

pełnią swoją funkcję, tyle że teraz wchodzi się przez nie do jednej z sal ekspozycyjnych. Warto tu zajrzeć, choćby ze względu na wystrój wnętrza – izba mieści się na piętrze pięknie odrestaurowanego **palacu Czeczów**. Na ekspozycję składają się z jednej strony XIX- i XX-wieczne sprzęty kuchenne, narzędzia rolnicze i stolarskie oraz przedmioty codziennego użytku dawnych mieszkańców Kóz, z drugiej – rzeźby, obrazy i meble z dawnego dworu. Jest tu również dział sakralny, w którym zgromadzono przedmioty związane z historią parafii, w tym cenne rzeźby pochodzące z okolicznych kapliczek.

Izba historyczna

ul. Krakowska 5, Kozy
tel. +48 33 8174109

Kaplica pw. Matki Bożej Siewnej w Mesznej
Kaplinka Panny Márie, patronki słońca w Mesznej

Izba regionalna (Międzyrzecze Górne)

Izba, urządzona na piętrze drewnianej Chaty Międzyrzecze, eksponuje wiekowy, często unikalny sprzęt gospodarstwa domowego, stroje ludowe, instrumenty muzyczne, kolekcję żelazek z duszą, święte obrazy i wiele innych ciekawych przedmiotów. Zbiory te to w większości dary od mieszkańców wsi i jej okolic – rzeczy wyszperane na strychach, w piwnicach, komórkach i szopach, które w ten sposób zyskały drugie życie. Chatę Międzyrzecze zbudowano współcześnie, odtworzono w niej jednak wnętrza **tradycyjnej wiejskiej chałupy**.

Izba regionalna, Chata Międzyrzecze
Międzyrzecze Górne 511
tel. +48 33 8155591

Izba regionalna (Stara Wieś)

Izba mieści się w starej drewnianej szkole. Budynek pochodzi z XVIII w. i znajduje się tuż obok zabytkowego kościoła (zob. s. 9). Na starowiejską ekspozycję składają się meble i stroje ludowe oraz sprzęty gospodarstwa domowego. Pierwsze pomieszczenie urządzono na wzór izby chłopskiej, a w drugim

Regionálna izba (Stara Wieś)

Izba sa nachádza v starej drevenej škole. Budova pochádza z 18. storočia a nachádza sa vedľa starého kostola (pozri str. 8). Súčasťou výstavy je nábytok a ľudový odev ako aj hospodárske predmety každodenného použitia. Prvá miestnosť je zariadená ako sedliacka miestnosť; v druhej je zhromaždené farmárske a remeselnícke vybavenie. Pred budovou je vystavených niekoľko tradičných včelích úľov. Objekt sa nachádza na **trase drevenej architektúry**. Je k dispozícii návštevníkom po predchádzajúcom telefonickom dohovore.

Regionálna izba
ul. ks. Wojtyłki 1, Stara Wieś
tel. +48 33 8457402

Múzeum oravskej dediny (Brestová, Slovensko)

Je to jedna z najväčších atrakcií okolia obce Zuberec, samozrejme nepočítajúc hory. Spočiatku bolo v skanzenе niekoľko z jednotlivých domov

a bol podobný mnohým ďalším objektom tohto typu. Neskôr sa však rozhodlo vytvoriť na tomto mieste komplexné zastavené domy, ktoré sú charakteristické pre Oravu. Boli kupované celé komplexy domov a hospodárstva, boli demonťované, prevezené do skanzenu a znovu zložené. To, čo sa nepodarilo kúpiť, bolo zrekonštruované.

Skanzen sa nachádza na očarujúcej poľane obklopenéj vznešenými štítmí hôr. Skanzen bol rozdelený na niekoľko tematických oblastí;

Režby regionálne
Regionálne rezbárske dielo

nachádzame tu okrem iného rekonštruovaný Dolnooravský trh, Zamagurskú ulicu a goralské domy. Medzi najcennejšie stavby patrí **kostol z 15. storočia** s gotickým, krásne maľovaným stropom. V múzeu sa pravidelne konajú etnografické výstavy a v miestnom amfiteátri sa organizuje medzinárodný Podroháčsky folklórny festival.

Brestová sa nachádza 4 km od mesta Zuberec a asi 65 km od poľských hraníc. Múzeum je otvorené po celý rok, platí sa vstupné.

Múzeum oravskej dediny
Brestová 850, Zuberec
tel. +421 43 5395149
www.muzeum.zuberec.sk/pl

Skanzen – čo je to?

Slovo skanzen znamená vo švédskom jazyku „zemná stavba“ alebo „obraný val“. Keď sa v roku 1891 zakladal prvý skanzen na svete, na ostrove Djurgården v Štokholme, miesto dostalo takéto meno, pretože malo chrániť švédsku ľudovú architektúru pred jej úplným zánikom. Slovo bolo prijaté na Slovensku, v Poľsku, ale vo viacerých štátoch bol prijatý viac opisný názov „múzeum v exteriéri“. Dnes sa v takýchto miestach často hovorí ako o „etnografickom parku“. V skanzenoch sa nielen zhromažďujú pamiatky, ale aj pestujú tradície a zvyky a organizujú folklórne podujatia. Ide o „živé“ múzeá s bohatými programom kultúrnych a vzdelávacích podujatí.

Tradičné horalské tance
Tradičné horalské tance

zorganizované vyposadenie hospodárske i remeselnícke. Pred budynkom vystaviano niekoľko tradičných uli pszczelich. Objekt sa nachádza na **Szlaku Architektury Drewnianej**. Jest dostępny dla zwiedzających po wcześniejszym zgłoszeniu telefonicznym.

Izba regionalna
ul. ks. Wojtyłki 1, Stara Wieś
tel. +48 33 8457402

Muzeum Wsi Orawskiej (Brestová, Słowacja)

To jedna z najväčších atrakcií okolia Zuberec, samozrejme nepočítajúc hory. Počiatkovo skanzen skladal sa z pojedynczych chałup i był podobny do wielu innych obiektów tego typu. Później jednak postanowiono odtworzyć tu charakterystyczne dla Orawy zespoły zabudowy. Odkupowano całe gospodarstwa, rozbierano je, przewożono do skanzenu i znów składano. To, czego nie udało się kupić, rekonstruowano.

Skanzen znajduje się na urokliwej polanie, otoczonej wyniosłymi szczytami. Teren podzielono na kilka tematycznych obszarów;

znajdziemy tu m.in. odtworzony rynek dolno-orawski, zamagórką ulicę i chaty góralskie. Do najcenniejszych obiektów należy **XV-wieczny kościółek** z pięknym gotyckim, malowanym stropem. W muzeum regularnie odbywają się wystawy etnograficzne, a w tutejszym amfiteatrze organizowany jest międzynarodowy **Festiwal Folkloru** pod Rohaczami.

Brestová jest położona 4 km od Zuberec i ok. 65 km od granicy. Muzeum jest czynne przez cały rok, wstęp jest płatny.

Múzeum oravskej dediny
Brestová 850, Zuberec
tel. +421 43 5395149
www.muzeum.zuberec.sk/pl

Skansen – co to takiego?

Słowo skansen oznacza w języku szwedzkim „szaniec” lub „wał obronny”. Kiedy w 1891 r. zakładano pierwsze muzeum na świeżym powietrzu, a było to na wyspie Djurgården w Sztokholmie, placówce nadano właśnie taką nazwę, ponieważ miała chronić szwedzką ludową architekturę przed całkowitym zanikiem. Określenie to przyjęło się w Polsce, w innych krajach stosuje się określenie „muzeum na wolnym powietrzu”. Dziś często określa się takie placówki mianem parku etnograficznego, bowiem w skansenach gromadzi się nie tylko zabytki, ale też kultywuje tradycje i obrzędy oraz organizuje imprezy folklorystyczne. To „żywe” muzea z bogatymi programami wydarzeń kulturalnych i edukacyjnych.

Muzeum Wsi Orawskiej w Zubercu
Múzeum oravskej dediny v Zubercu

Hviezdoslavova hájovňa (Oravská Polhora, Slovensko)

Pavol Országh (1849–1921), ktorý tvoril pod pseudonymom Hviezdoslav je považovaný za najvýznamnejšieho slovenského básnika a dramatika.

Často navštevoval kúpele v Oravskej Polhore a neskôr aj miestnu hájovňu. V nej napísal aj najdôležitejšiu **knihu svojho života** – *Hájnikova žena*. Hovorí o dráme horára, ktorého mladá žena sa zapáčila dedičovi miestnych majetkov, pričom ukazuje stret dvoch svetov: biednych chalúp a palácov. Interiér horárne, ktorá sa nachádza na krásnej poľane pod Babou Horou, je naplnený originálnym vyrezávaným nábytkom. Tu môžete vidieť výstavu týkajúcu sa Hviezdoslava a jeho *Hájnikovej ženy*.

K objektu sa dá dostať z osady Slaná Voda, cca 15 km od poľskej hranice. Platí sa vstupné.

Expozícia Hviezdoslavovej Hájnikovej ženy
Hviezdoslavova hájovňa, Oravská Polhora
www.oravskemuzeum.sk

Gajówka Hviezdoslava w Oravskej Polhorze
Hviezdoslavova hájovňa v Oravskej Polhore

Gajówka Hviezdoslava (Oravská Polhora, Słowacja)

Pavol Országh (1849–1921), piszący pod pseudonimem Hwiezdosław (Gwiazdosław), jest uważany za najważniejszego słowackiego poetę

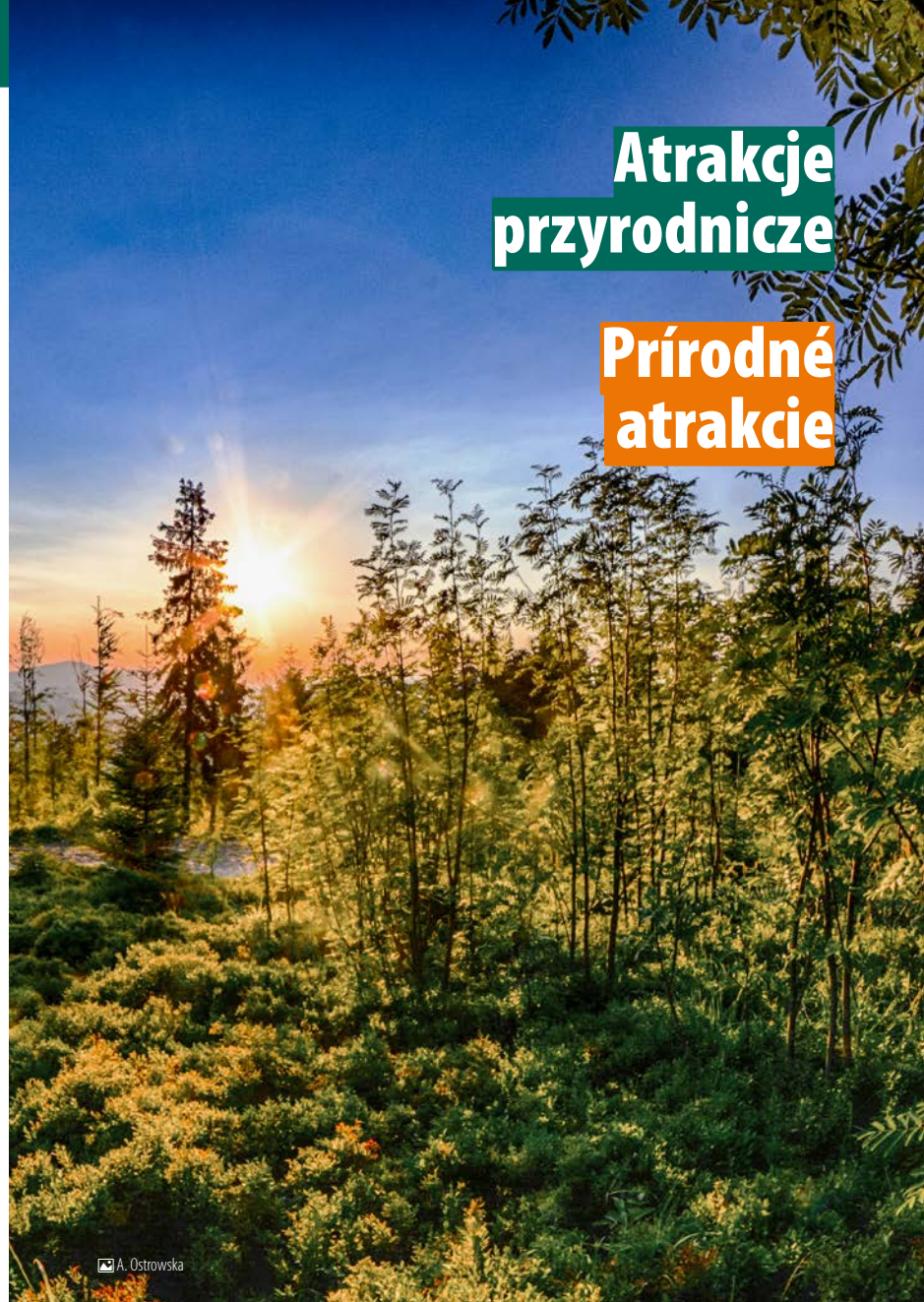
i dramaturgisty. Często był w uzdrowisku w Orawskiej Polhorze, a potem w tutejszej gajówce. Właśnie w niej napisał najważniejsze **dzieło swojego życia** – *Żonę leśniczego* (słow. *Hájnikova žena*). Opowiada ono o dramacie gajowego, którego młoda żona spodobała się dziedzicowi, ukazując konflikt dwóch światów: chałupy i pałacu. Wnętrze gajówki, znajdującej się na pięknej polanie pod Babią Górą, wypełniają oryginalne rzeźbione meble. Można tu obejrzeć wystawę dotyczącą zarówno Hwiezdosława, jak i jego *Hájnikowej żony*.

Do obiektu można dojechać od strony przysiółka Slaná Voda, leżącego ok. 15 km od granicy. Wstęp jest płatny.

Expozycja Hwiezdosławowej Hájnikowej żony
Hwiezdosławowa gajówka, Oravská Polhora
www.oravskemuzeum.sk

Atrakcje przyrodnicze

Prírodné atrakcie

Údolie hornej Visly, oblasť Natura 2000

Okres Bielsko-Biala to sú nielen hory, ale aj pohorie, cez ktoré malebne tečie kráľovná poľských riek. Oplatí zoznámiť sa s mimoriadnou prírodnou a krajinou hodnotou týchto oblastí. Táto hodnota bola ocenená aj na medzinárodnom fóre; časť údolia Visly v okolí mesta Czechowice-Dziedzice, spolu s prilehlými chovnými jazerami, boli zaradené do zoznamu Natura 2000 ako útočisko pre mnoho **vzácných druhov vtákov**. Toto miesto je rajom pre turistov, ktorí majú radi nezabudnuteľné výlety v kombinácii s púťavou divočinou. Na jar a na jeseň môžete

obdivovať početné krdle sťahovavých vtákov, a v lete – druhy, ktoré si zakladajú hniezda vrátane zriedkavého **Bučiaka nočného**. Rybníky, v ktorých sú po stáročia chované kapry sú porastené zaujímavými rastlinami – **kotvicami plávajúcimi**. Na hrádzach rastú pôsobivé duby a v okolí sa nachádzajú pekné lesy dávneho pralesa.

Dolina sv. Vendelína (Rudzica)

Ideálnym miestom pre krátku, očarujúcu prechádzku je dolina sv. Vendelína. Kedysi sa nazývala peklo, pretože bolo temná a zriedkavo navštevovaná. Dnes ňou vedie pohodlná lesná

Dolina Górnej Wisły
Dolina hornej Visly
D. Szpak

Dolina Górnej Wisły
Dolina hornej Visly
D. Szpak

Dolina Górnej Wisły, Obszar Natura 2000

Powiat bielski to nie tylko góry, ale też pogórze, które malowniczo przecina Wisła, królowa polskich rzek. Warto poznać niezwykle bogactwo przyrodnicze i krajobrazowe tych terenów. Jego wartość doceniono na forum międzynarodowym; fragment doliny Wisły w okolicy Czechowic-Dziedzic, wraz z przylegającymi do niej stawami hodowlanymi, został wpisany na listę Natura 2000 jako ostoja wielu **cennych gatunków ptaków**. To miejsce to raj dla turystów, którzy lubią niespieszne wędrówki, połączone z podglądaniem dzikiej przyrody. Wiosną i jesienią można tu podziwiać liczne stada ptaków wędrownych, a latem – gatunki, które zakładają gniazda, w tym wyjątkowo rzadkiego **ślepowrona**. Stawy, w których od wieków

hoduje się karpie, porasta ciekawa roślina – **kotewka orzech wodny**, na groblach rosną okazałe dęby, a wokół ciągną się piękne lasy dawnej puszczy.

Dolina św. Wendelina (Rudzica)

Doskonałym miejscem na krótki, urokliwy spacer jest Dolina św. Wendelina. Niegdyś zwano ją Piekłem, ponieważ była ciemna i rzadko odwiedzana. Dziś prowadzi nią wygodny leśny dukt, pozostała jednak cicha i kameralna. Po niezbyt długiej wędrówce dochodzi się do zagubionej pośród drzew polany, na której znajdują się **kaplica** poświęcona św. Wendelinowi oraz **źródełko** z wodą o cudownych właściwościach. To jedyne miejsce kultu tego świętego w Polsce. Według przekazów św. Wendelin żył

Kaplica św. Wendelina
Kaplinka sv. Vendelína
A. Stusek

cesta, dolina zostala tichá. Po krátkej prechádzke sa dostanete k polane medzi stromami, kde je **kaplinka** posvätená sv. Vendelínovi a **prameň** s vodou so záračnými vlastnosťami. Toto je jediné miesto uctievania tohto svätého v Poľsku. Podľa tradície Vendelín žil v 6. storočí a bol synom jedného z kráľov na Britských ostrovoch. Avšak vzdal sa svojho bohatstva a usadil sa v horskej pustovni a neskôr sa stal mníchom. O tom prečo ho uctievali na tomto mieste, hovorí doska v kaplnke.

Ak sa chcete dostať na parkovisko pri doline, odbočte z cesty Strumień – Rudzica v mieste označenom značkou.

Dolina rieky Jasionka

Patrí medzi osady rozsiahlej dediny Jaworze. Jednou z miestnych atrakcií je prechádzka dolinou rieky Jasionka. Nádherná prechádzka pozdĺž potoka, zo sprievodom šumu lesa, je mimoriadne príjemná. Kto má rád dlhšie trasy, mal by ísť odtiaľto ďalej na Błatniu (2 hod.), jeden z malebných vrcholov

Sliezskych Beskydov. Z doliny vedú na vrchol **tri trasy**, vrátane skleného.

Sklený chodník v Jaworze

V 19. storočí sa v Jaworze nachádzala sklárňa. Sklený chodník vznikol, aby sa na ňu pamätalo. Na začiatku cesty, v Jaworzu-Naležu, je umiestnená tabuľa s popisom prevádzky sklárne, spolu s jej maketou. Cesta, označená modrým písmenom S, vedie spočiatku cez údolie Jasionka. Potom sa tiahne do svahu a prudko stúpa, obklopená lešom, v ktorom rastú veľké staré buky. Po dvoch hodinách prídete do horskej chaty na vrchole Błatna.

Prírodná pamiatka Malinovská skala

Tento skalný výklenok veľkých rozmerov (dĺžka 13 m, výška 5 m) je jedným zo symbolov Sliezskych Beskyd. Zdobí štít s rovnakým názvom a považuje sa za geologickú zvláštnosť. Je zložený z takzvaných malinovských **konglomerátov hornín**, ktoré sa nachádzajú iba v Sliezskych Beskydách, a ešte v niekoľkých málo miestach. Na stenách môžete vidieť zaujímavé formy zvetrávania, vrátane dosť hlbokého, kruhového výklenku. V blízkosti výbežku sú lavičky; odpočívajúc na nich, môžete obdivovať **panorámu okolia**. Kedysi tu šumel les, ale vzhľadom k napadnutiu stromov lykožrútom a hubami, bolo nutné vykonať výrub. Vďaka tomu sú výhľady z tohto miesta naozaj rozsiahle.

Na Malinovskú skalu vedie červený chodník z Salmopolského sedla (1,5 hodiny). Dá sa tiež vyvieť lanovkou zo Szczyрку do Skrzycznego (pozri str. 50) a odtiaľ po zelenej značke prejsť k výklenku (1,5 hod.). Pri dobrom počasi je táto posledná možnosť skvelou voľbou pre nenáročný rodinný výlet. Z tejto trasy si môžete vychutnať výhľady na malebnú krajinu.

w VI w. i był synem jednego z królów z Wysp Brytyjskich. Zrezygnował jednak z bogactwa i osiadł w górskiej pustelni, a później został zakonnikiem. Dłaczego czci się go właśnie w tym miejscu, można przeczytać na tablicy umieszczonej przy kaplicy.

Aby dojechać do parkingu przy dolinie, należy skręcić z drogi Strumień – Rudzica w miejscu oznaczonym drogowskazem.

Dolina potoku Jasionka

Należy to przysiółek rozległej wsi Jaworze. Jedną z wielu atrakcji jest spacer doliną Jasionki. Niespieszna wędrówka wzdłuż potoku, pośród szumiącego wokół lasu, jest niezwykle przyjemna. Kto lubi dłuższe wycieczki, powinien ruszyć stąd na Błatnią (2 godz.), malowniczy szczyt Beskidu Śląskiego. Z doliny prowadzą na niego **trzy szlaki**, w tym szlaki (zob. ramka).

Szklany szlak w Jaworzu

W XIX w. w Jaworzu istniała huta szkła. Szklany szlak powstał, by ją upamiętnić. Na początku trasy, w Jaworzu-Należu, ustawiono tablicę z opisem funkcjonowania huty wraz z jej makietą. Ścieżka, oznakowana niebieską literą S, prowadzi początkowo doliną Jasionki. Następnie wspinia się na zbocze i biegnie ostro do góry, w otoczeniu lasu, w którym rosną okazałe stare buki. Po ok. dwóch godzinach dochodzi do schroniska na Błatniu.

Pomnik przyrody Malinowska Skała

Ta sporych rozmiarów wychodnia skalna (13 m długości, 5 m wysokości) jest jednym z symboli Beskidu Śląskiego. Zdobí szczyt o tej samej nazwie i jest uznawana za osobliwość geologiczną. Budują ją tzw. **zlepieńce** z Malinowskiej Skały, które spotyka się

Szlak na Malinowską Skałę
Chodnik na Malinowską skałę
COS OPO Szczyрк

tylko w Beskidzie Śląskim i to zaledwie w kilku miejscach. Na ścianach wychodni można zobaczyć interesujące formy wietrzenia, m.in. dość głęboką, okrągłą w zarysie niszę. W pobliżu wychodni przygotowano ławki; odpoczywając na nich, można podziwiać **panoramę okolicy**. Niegdyś szumiał tu las, ale z powodu usychania drzew, masowo atakowanych przez korniki i grzyby, trzeba było przeprowadzić wyręb. Dzięki temu rozciągające się stąd widoki są obecnie naprawdę rozległe.

Na Malinowską Skałę prowadzi czerwony szlak z Przełęczy Salmopolskiej (1,5 godz.). Można też ze Szczyрку wjechać na Skrzyczne kolejką linową (zob. s. 51) i dojść stamtąd do wychodni zielonym szlakiem (1,5 godz.).

Skrzyczne

Lanovka na Skrzyczne

Na Skrzyczne sa zo Szczyrku môžete dostať tiež modernou 4-sedačkovou lanovkou. Lanovka má jednu prestupnú stanicu. Prvá časť od Szczyrku po Jaworzynu trvá 7 min. (dĺžka 1592 m, výškový rozdiel 406 m), druhá časť – od Jaworzyny po Skrzyczne, trvá 5 min. (dĺžka 1181 m, výškový rozdiel na úrovni 296 m). Lanovka je otvorená po celý rok, je možné prepravovať bicykle. Listky je možné zakúpiť na celú trasu alebo iba na jednu jej časť. Pri dolnej stanici lanovky je platené parkovisko.

Týčiaci sa nad Szczyrkom vrch Skrzyczne (1257 m n.m.) je **najvyšším bodom** Sliezkych Beskyd. Vrchol sa dá navštíviť celoročne, stretáva sa na ňom mnoho turistických a cyklistických trás (vrátane downhillových trás). Z tohto miesta môžete pozorovať nádhernú panorámu – na jednej strane môžete vidieť masív Klimczoka, Malé Beskydy a Żywiecku

kotlinu, a na druhej strane – Babiu horu a Pilsko, a pri dobrej viditeľnosti aj Tatry. Na štíte sa nachádza horská chata, ktorá je medzi turistami veľmi obľúbená, je tu aj **vyhladková plošina** a charakteristická 87-metrová telekomunikačná veža. Z centra Szczyrku na najvyšší vrchol Sliezkych Beskyd vedie modrá a zelená turistická značka (2,5 hod.).

Lanovka Skrzyczne
ul. Myśliwska 45, Szczyrk
www.skrzyczne.cos.pl

Jaskyne

Hoci Beskydy nie sú typické skalnatou krajinou, boli v nich objavené mnohé jaskyne. Napriek tomu žiadna z nich nie je prispôbená hromadnému cestovnému ruchu. Niet divu – podzemný svet Beskydov sa nepodobá tatarskej, či jurskej prírode. Vstupné otvory sú

Kolej linowa w Szczyrku
Lanovka v Szczyrku
J. Zaba

Schronisko na szczycie Skrzycznego
Horská chata na vrchole Skrzyczne

Przy dobrej pogodzie ta ostatnia opcja to doskonała propozycja łatwej rodzinnej wycieczki. Z trasy można podziwiać malownicze krajobrazy.

Kolej linowa Skrzyczne
ul. Myśliwska 45, Szczyrk
www.skrzyczne.cos.pl

Skrzyczne

Górujące nad Szczyrkiem Skrzyczne (1257 m n.p.m.) jest **najwyższym wzniesieniem** Beskidu Śląskiego. Szczyt jest tłumnie odwiedzany przez cały rok, zbiega się na nim wiele szlaków pieszych i rowerowych (również downhillowych). Rozciąga się stąd wspaniała panorama – z jednej strony widać masyw Klimczoka, Beskid Mały i Kotlinę Żywiecką, z drugiej – Babią Górę i Pilsko, a przy dobrej widoczności również Tatry. Na szczycie znajduje się bardzo popularne wśród turystów schronisko, jest też **platforma widokowa** i charakterystyczna 87-metrowa wieża przekątnikowa. Z centrum Szczyrku na najwyższy szczyt Beskidu Śląskiego prowadzą szlaki niebieski i zielony (2,5 godz.).

Kolej linowa na Skrzyczne

Na Skrzyczne ze Szczyrku można się dostać nowoczesną 4-osobową kolejną linową. Wyciąg ma jedną stację przesiadkową. Pierwszy odcinek, ze Szczyrku na Jaworzynę, pokonuje się w ciągu 7 min. (długość 1592 m, różnica poziomów 406 m), drugi – z Jaworzyny na Skrzyczne, w ciągu 5 min. (długość 1181 m, różnica poziomów 296 m). Kolej jest czynna cały rok, można nią przewozić rowery. Bilety można wykupić na całą trasę lub tylko na jeden odcinek. Przy dolnej stacji znajduje się płatny parking.

Jaskinie

Choć Beskydy nie kojarzą się ze skalnym krajobrazem, odkryto w nich wiele jaskiń. Żadnej jednak nie przystosowano do masowego ruchu turystycznego. Nic dziwnego – beskidzki podziemny świat nie przypomina tatrzańskiego czy jurajskiego. Otwory wejściowe są

zvyčajne veľmi úzke a vedú vertikálne smerom nadol do úzkych chodieb, ktorých prehliadka vyžaduje adekvátne vybavenie. Je lepšie, aby ste si neplánovali prehliadku sami. Ak chcete navštíviť známejšie jaskyne, môžete ísť s kvalifikovanými **jaskyniarimi**, ktorí sa postarajú o výstroj a bezpečnosť. Návštevy organizuje niekoľko spoločností, informácie o nich nájdete na internete.

www.gou-tec.pl

Záhrady na návštevu

Okres Bielsko-Biala je známy svojím pestovaním dekoratívnych rastlín. Oblasť okolo **Wilamowic a Pisarzowic** je obzvlášť známa pre svoje krásne záhradné prostredie. Existuje tu niekoľko záhradkárskejších škôlok, ktoré si tu naaranžovali vlastné záhrady a sprístupnili ich pre verejnosť. Každá má svoju osobitosť a jedinečný charakter. Každoročne sú tu organizované akcie – Sviatok kvitnúcej Azálie (máj) a Babie leto (september) – počas ktorých môžete nielen navštíviť škôlku so záhradou a zbierkami, ktoré nie sú prístupné počas bežných dní, ale tiež sa dozvedieť viac o starostlivosti o rastliny.

Ogród w Wilamowicach
Záhrada v obci Wilamowice

zazwyczaj bardzo wąskie i prowadzą pionowo w dół do ciasnych korytarzy, których zwiedzanie wymaga odpowiedniego ekwipunku. Lepiej nie planować eksploracji na własną rękę. Na zwiedzanie bardziej znanych jaskiń można wyruszyć z wykwalifikowanymi **grotołazami**, którzy zadbają o sprzęt i bezpieczeństwo. Zwiedzanie organizuje kilka firm, informacje o nich można znaleźć w internecie.

www.gou-tec.pl

Ogrody do zwiedzania

Powiat bielski słynie z hodowli roślin ozdobnych. Z przepięknych założeń ogrodowych znane są zwłaszcza okolice **Wilamowic i Pisarzowic**. Znajduje się tu kilka gospodarstw szkółkarskich, które zaaranżowały własne ogrody i udostępniają je do zwiedzania. Każdy ma swoją specyfikę i niepowtarzalny charakter. Co roku organizowane są imprezy – Święto Kwitnącej Azalii (maj) i Babie Lato (wrzesień) – podczas których można nie tylko zwiedzić szkółki wraz z ogrodami i kolekcjami na co dzień niedostępnymi dla gości, ale też dowiedzieć się czegoś więcej o pielęgnacji roślin.

Region
rekreacyjnie
i na sportowo

Rekreačný
a športový
región

Pešia turistika

Malebné územie Beskyd vytvára skvelé podmienky pre pešiu turistiku. Milovníci horskej turistiky majú možnosť vybrať si niekoľko stoviek kilometrov dobre značených **turistických trás**, ktoré sú spojené s **početnými náučnými a rekreačnými chodníkmi**. To vám umožní naplánovať výlety podľa vašich individuálnych potrieb a podmienok. Na turistov čakajú v horách mnohé malebné miestne **horské chaty**.

Mestá a obce v okrese Bielsko-Biala sú skvelou základňou pre výlety do Sliezkych a Malých Beskydov. Na túru k najvyšším štítom Sliezkych Beskydov – Skrzyczne, Klimczok a Biatnů môžete ísť od Szczyrku, Bystrej alebo Jaworza. S Wilkowic vedú malebné vyhlídkové turistické trasy, ktoré vedú do regiónu Magurky a Czupla, z obce Kozy sa môžete vybrať na Hrobaczu lúku.

Čoraz väčšej popularite sa tešia prechádzky **nordic walking**. Lesné oblasti okresu Bielsko-Biala sú ideálne pre tento typ aktivít.

Na farbe nezáleží

Je dobré vedieť, že farba turistického chodníka neoznačuje stupeň jeho náročnosti. Na červenou sú označené hlavné trasy, zvyčajne vedú najvyššími vrcholmi a najzaujímavejšími miestami v regióne, modrou farbou sú označené trasy, ktoré vedú na dlhé vzdialenosti, žltou – trasy, ktoré spájajú iné trasy, zelenou – trasy vedúce k charakteristickým miestam a čiernou – krátke trasy.

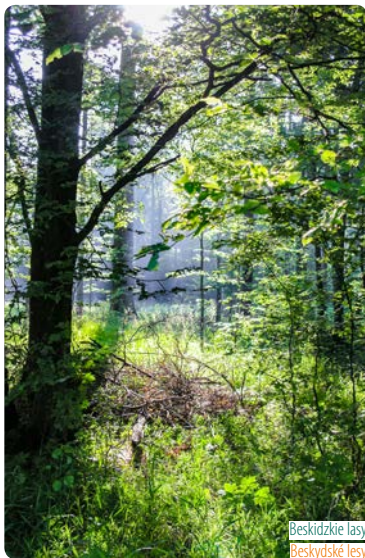
Mnohé turistické trasy sú tiež na slovenskej strane hranice. Môžete sa napr. vybrať z Oravskej Polhory na Babiú Horu, pri príležitosti navštíviť Hviezdoslavovu hájovňu (pozri str. 44), alebo na celodenný výlet na malebný masív Kubínskej Holi, a po ceste navštíviť Oravský hrad (pozri str. 28).

Na trase

Dobré topánky s protišmykovou podrážkou sú základom horského vybavenia. Idúc na turistiku, musíte pamätať o teplom oblečení a nepremokavej bunde, aj keď sa zdá, že počasie je perfektné. Mali by ste zabaliť aj termosku s čajom a niečo energické pre občerstvenie. Nemôžete zabudnúť na mapu.

Cykloturistika

Rozmanitá krajina okresu Bielsko-Biala, od kopcovitých po skutočne hornaté terény, splní očakávanie skúsených aj menej skúsených cyklistov. Milovníci cyklotrás na dvoch kolesách majú k dispozícii **cyklotrasy** s celkovou dĺžkou takmer 300 km. Jednoduchšie trasy sú vyznačené v blízkosti obcí a miest Buczokowice, Porąbki, Wilamowice a Czechowice-Dziedzice. **Wilamowska trasa záhrad** s dĺžkou 26 kilometrov je skvelým miestom

Beskidzkie lasy
Beskydské lesy

Turystyka piesza

Piękne tereny Beskidów stwarzają świetne warunki do uprawiania turystyki pieszej. Miłośnicy górskich wędrówek mają do wyboru kilkaset kilometrów dobrze oznakowanych **szlaków turystycznych**, do których dochodzą liczne **ścieżki dydaktyczne i spacerowe**. Pozwala to planować wycieczki według indywidualnych potrzeb i kondycji fizycznej. Na turystów czekają w górach liczne, malowniczo położone **schroniska**.

Miejscowości powiatu bielskiego stanowią świetną bazę wypadową w Beskid Śląski i Mały. Na wędrówkę ku najwyższym szczytom tego pierwszego – Skrzycznemu, Klimczokowi i Błatniej – można wyruszyć ze Szczyrku, Bystrej czy Jaworza. Z Wilkowic wychodzą malownicze szlaki Beskidu Małego, prowadzące w rejon Magurki i Czupla, z Kóz natomiast można wybrać się na Hrobaczą Łąkę.

Coraz większą popularnością cieszą się marsze z kijkami, czyli **nordic walking**. Tereny leśne powiatu bielskiego są wręcz idealne do uprawiania tego typu aktywności.

Beskidzkie szlaki w zimowej szacie
Beskydy v zimnom kabáte

Kolor bez znaczenia

Warto wiedzieć, że kolor szlaku nie oznacza jego trudności. Na czerwono znakowane są trasy główne, zazwyczaj prowadzące przez najwyższe wzniesienia i najciekawsze miejsca regionu, na niebiesko – dalekobieżne, na żółto – łącznikowe, na zielono – prowadzące do charakterystycznych miejsc, a na czarno – krótkie szlaki dojściowe.

Wiele szlaków turystycznych wytyczono także po stronie słowackiej. Można np. wybrać się z Oravskiej Polhory na Babią Górę, odwiedzając przy okazji gajówkę Hviezdoslava (zob. s. 44), czy na całodzienną wycieczkę w widokowy masz Kubińskiej Holi, zwiedzając po drodze Zamek Orawski (zob. s. 29).

Na szlaku

Dobre buty z antypoślizgową podeszwą to podstawa górskiego ekwipunku. Ruszając na szlaki, trzeba pamiętać o ciepłej odzieży i kurtce przeciwdeszczowej, nawet jeśli pogoda wydaje się doskonała. Do plecaka warto zapakować termos z herbatą i coś energetycznego na przekąskę. Nie można też zapomnieć o mapie.

Turystyka rowerowa

Zróżnicowany krajobraz powiatu bielskiego, od pagórkowatego po prawdziwie górski, spełni oczekiwania i mniej, i bardziej doświadczonych cyklistów. Miłośnicy jazdy na dwóch kółkach mają do dyspozycji **szlaki rowerowe** o łącznej długości niemal 300 km. Łatwiejsze trasy wytyczono w okolicach Buczokowic, Porąbki, Wilamowic i Czechowic-Dziedzic. Na rodziną wycieczką świetnie nadaje się 26-kilometrowy **Wilamowski Szlak Ogrodów**. Trasa w kształcie pętli prowadzi przez Pisarzowice, Hecznarowice, Wilamowice, Dankowice i Starą Wieś. Większym wyzwaniem kondycyjnym i technicznym jest licząca 52 km **pętla dookoła Bielska-Białej**. Prawdziwi zapaleńcy górskiej

pre rodinný výlet. Trasa vedie v tvare slučky bez obce Pisarzowice, Hecznarowice, Wilamowice, Dankowice a Stara Wieś. Väčšou kondičnou výzvou je 52 km dlhá **trasa v okolí mesta Bielsko-Biala**. Skutoční nadšenci horskej jazdy by mali navštíviť Szczyrk. Sú tu organizované známe crossové preteky a **lanovka na Skrzyczne** (pozri str. 50) je prispôbená na prepravu bicyklov. Informácie o cyklistických trasách v jednotlivých obciach poskytujú Turistické informačné kancelárie.

Kajak-polo v Kaniowiu
Kajak-polo v obci Kaniow

© J. Zuzałek

Cyklomagistrála SK-PL

Medzinárodná trasa vedúca z Bielska-Bialej do Martina na Slovensku, prekračujúca hranicu na sedle Glinka. Na polskej strane je trasa dlhá 63 km a na Slovensku 100 km. Cyklomagistrála vedie malebnými údoliami riek: Bialka, Żylica, Sola a Ujsołanki, a potom na úpätí najvyššieho vrcholu Sliezkych Beskyd – Skrzycznom, je výhľad na Żywiec a Malé Beskydy, ako aj Żywieckú kotlinu. Trasa je určená pre cyklistov so skúsenosťami v teréne a s dobrou kondíciou. Po ceste musíte prekonať niekoľko ťažkých stúpaní.

Termálne bazény

Atrakciou slovenskej Oravy sú termálne bazény. Známe je termálne kúpalisko v obci Oravice. O jedinečnosti tohto miesta presvedčí nielen geotermálna liečivá voda s teplotou od 28–38°C, ale aj nádherné výhľady na hory. K dispozícii sú vodné gejzíry a umelé vlny, pre deti sú pripravené tobogany. Vonkajší bazén je otvorený tiež v zime – voda je dostatočne teplá, aby poskytla príjemnú kúpeľ aj počas mrazov.

Vodné športy a rybolov

Pre kanoistické a pontónové splavy je pri dobrom stave vody mimoriadne dobrý **úsek rieky Sola po Czaniac**. Rieka tu pretína Sliezske pahorkatiny a jemne sa vlniac tečie do Wisly v Oświęcimie (kajak je potrebné odstaviť v Czanci nižšie od hrádze na pravom brehu). Môžete tiež navštíviť **Kaniow** – je jedným z mála miest v krajine, kde sa môžete dozvedieť tajomstvo tímovej **hry kajak-polo** a kde je organizovaný poľský šampionát v tejto disciplíne.

Okres Bielsko-Biala je známy svojimi početnými rybníkmi, v niektorých môžete loviť ryby. Dobrý rybolov môžete zažiť, okrem iných aj v **Kobiernických rybníkoch**. Upozorňujeme, že rybolov vyžaduje zaplatenie poplatku Poľskej rybárskej asociácii.

Letecké športy

Lietanie klzákom a paraglidingové lety sú čoraz populárnejšie aj medzi amatérmi. Tí sa môže tešiť z voľného lietania nad horami, kúpou **letu alebo paraglidingu v tandeme** s inštruktorom. Jeden aj druhý poskytuje nezabudnuteľný zážitok, aj napriek tomu, že netrvá dlho, zvyčajne asi štvrt hodinu a nie je to lacná záležitosť. Skúsení piloti a inštruktori zabezpečujú počas takýchto jazd vašu bezpečnosť.

Mekkou paraglidingu je **Skrzyczne**, najvyšší vrchol Sliezkych Beskyd. Tu sú organizované aj majstrovstvá Poľska a súťaže Poľskej paraglidingovej ligy. Počas týchto podujatí môžete vykonať let v tandeme so skúseným jazdcom a obdivovať krásu Beskyd zhora. Školy a paraglidingové strediská v Skrzycznom ponúkajú počas celého roka pri priaznivých poveternostných podmienkach tandemové lety.

Rowerzyści na zaporze w Goczałkowicach
Cyklisti na priehrade v obci Goczałkowice

jazdy powinni natomiast wybrać się do Szczyrku. Organizowane są tam znane crossy rowerowe, a **wyciąg na Skrzyczne** (zob. s. 51) jest przystosowany do przewozu rowerów. Informacji o trasach rowerowych w poszczególnych gminach udzielają punkty IT.

Cyklomagistrála PL-SK

Medzinárodná trasa, wiodąca z Bielska-Bialej do Martina na Słowacji, przekraczająca granicę na przełęczy Glinka. Po stronie polskiej szlak liczy 63 km, po słowackiej – 100 km. Cyklomagistrála prowadzi malowniczo dolinami rzek: Bialki, Żylicy, Soly i Ujsołanki, a następnie u podnóża najwyższego szczytu Beskidu Śląskiego – Skrzycznego, skąd rozciągają się widoki na Beskid Żywiecki i Beskid Mały oraz Kotlinę Żywiecką. Trasa jest przeznaczona dla rowerzystów doświadczonych w jeździe terenowej i mających dobrą kondycję. Po drodze trzeba pokonać kilka trudnych podjazdów.

Sporty wodne i wędkowanie

Do spływów kajakowych i pontonowych przy odpowiednim stanie wód dobrze nadaje się **odcinek Soly za Czaniacem**. Rzeka przecina tu Pogórze Śląskie i, łagodnie meandrując, uchodzi do Wisły w Oświęcimiu (kajak należy wodować poniżej zapory w Czaniacu, na prawym brzegu). Warto również odwiedzić **Kaniow** – to jedno z zaledwie kilkunastu miejsc w kraju,

w którym można poznać tajniki zespołowej gry **kajak-polo** i gdzie organizowane są mistrzostwa Polski w tej dyscyplinie.

Powiat bielski słynie z licznych stawów, na niektórych można wędkować. Za dobre łowiska uchodzą m.in. **Stawy Kobiernickie**. Należy pamiętać, że wędkowanie wymaga wniesienia odpowiedniej opłaty do Polskiego Związku Wędkarskiego.

Baseny termalne

Atrakcją słowackiej Orawy są baseny termalne. Znane kąpielisko tego typu znajduje się m.in. w Orawicach. O wyjątkowości tego miejsca przesądza nie tylko wykorzystywana w nim lecznicza woda geotermalna o temperaturze 28–38°C, ale także wspaniałe widoki na góry. Są tu bicz i gejzery wodne oraz sztuczne fale, a dla dzieci przygotowano zjeżdżalnie. Basen zewnętrzny czynny jest również zimą – woda jest na tyle ciepła, że zapewnia przyjemną kąpiel nawet podczas mrozów.

Sporty powietrzne

Loty szybowcem i na paralotni cieszą się coraz większą popularnością, także wśród amatorów. Ci ostatni mogą poznać uroki swobodnego

Wędkarz
Rybar
© J. Zuzałek

Jazda na saniach s konským záhonom v Jaworze

Zimné športy

V zime sa Beskydy stávajú obľúbenou destináciou pre **skialpinistov**. Turistika na lyžiach od jednej horskej chaty k druhej je nezapodnuteľným zážitkom, ale veľa spokojnosti Vám poskytne aj dlhý výlet cez lesy a poľany odeté v zimnom šate. **Trasy** sú ideálne pre tento typ rekreácie. Sú označené podobne, ako trasy pre chodcov, len majú oranžové vonkajšie pruhy namiesto bielych. Ak sa chystáte do hôr so skialpinistickými lyžami, mali by ste hľadať trate s dlhými zjazdmi, bez častí tras po rovných hrebeňoch. V Beskydách nájdete niečo pre seba aj fanúšikovia **bežeckého lyžovania**. Na Wilkowickej Magurke v Malých Beskydách je pripravených viac ako 3,5 kilometra trás bežeckého lyžovania. Trasa prechádza pozdĺž malebne položených poľán a pri cestách vedúcich pozdĺž hrebeňa pohoria. Lyže si môžete požičať v horskej chate.

Snežnice pre každého

V zime snežnice uľahčujú prekonanie zasnežených ciest. Nemusíte mať špeciálnu obuv, vybavenie môže byť pripojené na trekkingové alebo turistické topánky. Dôležité je, že použitie snežnic nevyžaduje ďalšie zručnosti – pohyblivé zapínanie pätý poskytuje pohodlie pri používaní. V súčasnosti takmer všetky snežnice majú na spodnej strane malé zuby, čo im umožňuje pohybovať sa na zamrznutom snehu. Kto nemá vlastné vybavenie, môže si ho požičať, snežnicami disponuje väčšina horských chat.

Lyžiarske strediská

Szczyrk je považovaný mnohými za zimné hlavné mesto Poľska. Nachádzajú sa tu tri moderné lyžiarske strediská. Milovníci bieleho šialenstva môžu využívať takmer 50 km zjazdoviek rôznej náročnosti. Snež je tu zvyčajne od decembra do apríla. Niektoré trasy získali homologáciu FIS a môžu byť na nich organizované súťaže v alpskom lyžovaní. Pri všetkých strediskách fungujú požičovne lyžiarskeho vybavenia a početné bary a reštaurácie.

Samozrejme, lyžiarskym rajom sú aj zjazdovky v **Skrzycznom**. Na vrchol sa lyžiari odvezú lanovkou (pozri str. 50). Okrem toho sa v hornej časti svahu nachádzajú kotvové vleky. Pre lyžiarov je k dispozícii aj moderná 10-sedačková lanovka na **Skrzyżeńskej Holi**. Okrem neho, môžete použiť dve 6-sedačkové lanovky a niekoľko kotvových vlekov, ktoré slúžia aj neďalekému Strednému vrchu. Jazdiť môžete tiež v stredisku **Szczyrk-Bila**. Na lyžiarov tam čaká lanovka, deti sa môžu tešiť aj na celoročnú sánkaršiu dráhu. Všetky tri centrá majú spoločný skipas a dopravu zabezpečujú bezplatné lyžiarske autobusy.

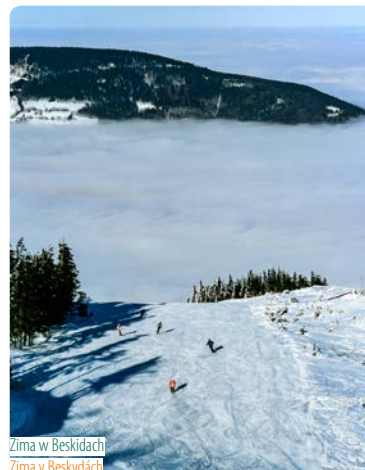
Na lyžiach môžete jazdiť aj na **Salmopolskom sedle**. Lyžiari tu môžu využiť dva kotvové vleky. Trasy – zasnežené a osvetlené – sú ideálne pre deti a začiatočníkov. Na toto lyžiarske stredisko sa nevztahuje spoločný skipas a bezplatný skibus.

szybowania ponad górami, wykupując **lot widowkowy szybowcem** lub na **paralotni w tandemie** z instruktorem. Jeden, i drugi dostarcza niezapomnianych wrażeń, choć nie trwa długo, zwykle ok. kwadransu, i nie należy do tanich. Doświadczeni piloci i instruktorzy zapewniają bezpieczeństwo podczas takiej eskapady.

Mekką paralotniarzy jest **Skrzyczne**, najwyższy szczyt Beskidu Śląskiego. Rozgrywane są tu m.in. Paralotniowe Mistrzostwa Polski oraz zawody Polskiej Ligi Paralotniowej. Podczas tych imprez można wykonać lot w tandemie z doświadczonym paralotniarzem i podziwiać z góry piękno beskidzkiego krajobrazu. Przez cały rok, przy sprzyjających warunkach pogodowych, loty tandemowe ze Skrzycznego mają w ofercie szkoły i centra paralotniowe.

Sporty zimowe

Zimą Beskydy stają się popularnym celem wypraw **skitouringowych**. Wędrówka na nartach od schroniska do schroniska to niezapomniana

Zima w Beskidach
Zima w Beskydách

przygoda, ale równie dużo satysfakcji daje kilkugodzinna wycieczka przez leśne dukty i polany w zimowej krasie. Do tego typu rekreacji świetnie nadają się **szlaki narciarskie**. Są one oznaczane podobnie jak piesze, tylko że mają pomarańczowe paski zewnętrzne zamiast białych. Wybierając się w góry z nartami skitouringowymi, warto szukać tras z długimi zjazdami, unikając jednocześnie szlaków biegnących po wyrównanych grzbietach. W Beskidach coś dla siebie znajdują także pasjonaci **nart biegowych**. Na Magurce Wilkowickiej w Beskidzie Małym zimą zakładane są ślady dla biegówek na ponad 3,5-kilometrowej pętli. Trasa biegnie po malowniczo położonych polanach oraz wzdłuż dróg prowadzących grzbietem pasma. Narty można wypożyczyć na miejscu, w schronisku.

Rakiety dla każdego

Zimą pokonywanie zasneżonych tras ułatwiają rakiety. Nie trzeba mieć specjalnego obuwia, sprzęt można przymocować do butów trekkingowych lub turystycznych. Co ważne, korzystanie z raket nie wymaga dodatkowych umiejętności – ruchome mocowanie pięty zapewnia komfort użytkowania. Obecnie prawie wszystkie rakiety mają od spodu niewielkie zęby, pozwalające poruszać się po zamarzniętym śniegu. Kto nie ma własnego sprzętu, może go wypożyczyć, raketami dysponuje większość schronisk.

Ośrodki narciarskie

Szczyrk przez wielu uważany jest za zimową stolicę Polski. Działają tu trzy nowoczesne ośrodki narciarskie. Miłośnicy białego szaleństwa mogą korzystać z blisko 50 km tras o różnym stopniu trudności. Śnieg utrzymuje się zwykle od grudnia do kwietnia. Niektóre trasy otrzymały homologację FIS i mogą być na nich rozgrywane zawody w narciarstwie alpejskim. Przy wszystkich ośrodkach działają **wypożyczenie sprzętu** oraz liczne bary i restauracje. Narciarskim rajem są oczywiście stoki **Skrzycznego**.

Białe szaleństwo w Beskidach
Biele šialenstvo v Beskydách

Lyžiarske skokanské mostíky Skalité

Na svahu Skalité v Szczyrku sa nachádza komplex skokanských mostíkov – prvý bol založený pred druhou svetovou vojnou, ďalšie dva na začiatku 21. storočia. Mostíky sú pokryté igelitovým materiálom, čiže umelým materiálom, ktorý umožňuje realizovať skoky, aj v prípade, že nie je sneh. Skok sa vykonáva nad potokom Żyłica. V objekte sa organizujú preteky štátneho aj medzinárodného významu. Ti, ktorí chcú môžu prejsť úzkou uličkou okolo tribún a prízrieť sa im zblízka.

Slovenská Orava je tiež krajinou bieleho šialenstva. Najobľúbenejším a najmalebnejším strediskom na Orave je **Kubínska Hoľa**, v blízkosti Dolného Kubína. K dispozícii sú rôzne trasy, prispôbené potrebám fanúšikov rýchlej jazdy, rovnako ako tým, ktorí sa len začínajú učiť lyžovať. Stredisko sa nachádza asi 60 km od hranice.

Na górę wywozi narciarzy kolej linowa (zob. s. 51). Dodatkowo w wyższej części stoku działają wyciągi orczykowe. Do dyspozycji narciarzy jest także nowoczesna, 10-osobowa gondola na **Hali Skrzyczneńskiej**. Oprócz niej można korzystać z dwóch 6-osobowych kanap i kilku orczyków, obsługujących również pobliski Wierch Pośredni. Pojeździć można też w **Szczyrku-Bi-le**. Na narciarzy czeka tam kolej linowa, dzieci mogą dodatkowo korzystać z całorocznego grawitacyjnego toru saneczkowego. Wszystkie trzy ośrodki mają wspólny skipass, a przejazd zapewniają darmowe skibusy.

Na nartach można też pojechać na **Przełęczy Salmopolskiej**. Narciarzy obsługują tu dwa wyciągi orczykowe. Trasy – naśnieżane i oświetlane – są doskonałe dla dzieci oraz osób początkujących. Ośrodek na przełęczy nie obejmuje wspólny karnet ani darmowe skibusy.

Skocznie narciarskie Skalite

Na stoku wzniesienia Skalite w Szczyrku znajduje się kompleks skoczni narciarskich – pierwsza powstała przed II wojną światową, kolejne dwie na początku XXI w. Skocznie pokryte są igelitem, czyli sztucznym tworzywem pozwalającym uprawiać skoki, gdy nie ma śniegu. Zeskok przerzucono nad potokiem Żyłica. Na obiekcie odbywają się zawody o randze krajowej i międzynarodowej. Chętni mogą się przejść małą uliczką obok trybun, aby przyjrzeć się im z bliska.

Krajiną białego szaleństwa jest też słowacka Orava. Najpopularniejszy i najbardziej widowiskowy orawski ośrodek znajduje się w masywie **Kubińskiej Holi**, w pobliżu Dolnego Kubína. Są tu dostępne różnorodne trasy, dostosowane zarówno do potrzeb fanów szybkiej jazdy, jak i tych, którzy dopiero zaczynają naukę na nartach. Stacja znajduje się ok. 60 km od granicy.

Region
w 7 dni

Región
za 7 dní

Drawska Kolej Leśna
Drawska leśná železnica

Na spoznávanie atrakcií regiónu sa oplatí rezervovať si sedem dní. Takýto čas stačí nato, aby ste sa zoznámili s atrakciami regiónu. Budete mať čas na návštevu pamiatok, výlety do prírody a spoznanie iných turistických atrakcií regiónu.

Zoznámenie sa s regiónom v okolí mesta Bielsko-Biala môžete **začať od obce Czechowice-Dziedzice** a zaujímavým kostolom sv. Kataríny z Alexandrie (str. 16). Neobyčajne zaujímavý murovaný chrám – Nanebovzatia Panny Márie sa tiež nachádza v neďalekom Bestwine (str. 16). Mimochodom, dobrý nápad je prechádzka pri malebných jazerách, ktoré sa nachádzajú v blízkosti tejto obce. Sú útočiskom mnohých cenných druhov vtákov. A ak ste na tomto mieste, nemali by ste vynechať návštevu obce Stara Wieś. Nachádza sa v nej krásny drevený kostol (str. 8). Jeho prehliadku sa oplatí spojiť s návštevou regionálnej izby (str. 42).

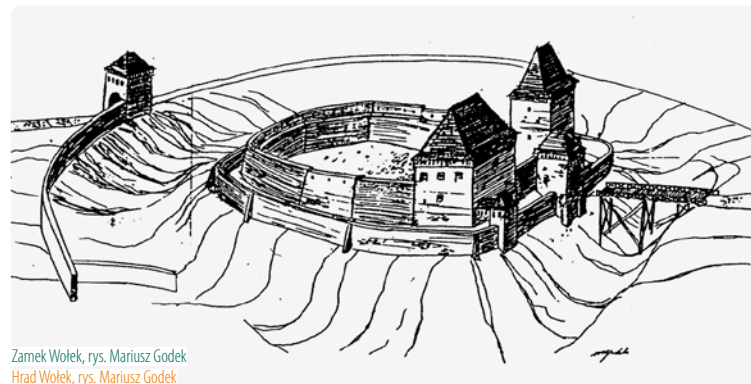
Mnohé obce ležiace **na úpätí Beskýd** boli známe zo svojich priemyselných tradícií. Dnes nám to pripomínajú technické pamiatky. Jednou z nich je bývalá habsburská papieraň v Czańci (str. 32). Obdiv vzbudzuje priehrada v Porąbke (str. 32). V jej blízkosti, na jednom z okolitých kopcov, nájdete zrúcaninu hradu

Wolek (str. 26). Neďaleko, v obci Kozy je aj pekné zrekonštruovaný zámok (str. 26).

Aspoň jeden deň musíte venovať spoznávaniu **okolía obce Szczyrk**. Miestni horali, ktorí boli známi svojim tesárskym talentom, tu postavili nielen krásne domy, ale aj nádherné drevené kostoly. Jedným z nich je kostol sv. Jakuba staršieho, apoštola v Szczyrku (str. 10). Po prehliadke sa odvezte lanovkou na Skrzyczne (str. 50), aby ste mohli obdivovať tento región z najvyššieho vrchu Sliezkych Beskýd. Blízko obce Szczyrk, v Bystrej je známe a zaujímavé miesto Fałatówka (str. 36).

Na prechádzky a odpočinok v lone prírody je ako stvorené **okolie Jaworza**. Miestny rozľahlý kúpeľný park (str. 24) je príjemným miestom na prechádzky medzi stromami, z ktorých sa uvoľňujú éterické oleje. Malebná obec mala kedysi štatút kúpeľného centra a odkazom na tieto časy je solná fontána. Z Jaworza – časti Nałęże môžete vystúpiť na vrch Błatnia, jeden z malebných vrcholov Sliezkych Beskýd.

Pôvabné miesta a zaujímavé pamiatky poskytuje aj **okolie Jasienice**. V Bielowicku môžete obdivovať perlu drevenej architektúry – kostol sv. Vavrinca (str. 8) a v obci

Zamek Wolek, rys. Mariusz Godek
Hrad Wolek, rys. Mariusz Godek

Na odkryvanie atrakcií regiónu warto przeniechať siedem dní. Wystarczy wówczas czasu na podziwianie zabytków, wycieczki przyrodnicze i zapoznanie się z innymi atrakcjami turystycznymi regionu. Zwiedzanie powiatu bielskiego można **zacząć od Czechowic-Dziedzic** i ciekawego XVIII-wiecznego kościoła pw. św. Katarzyny Aleksandryjskiej (s. 17). Niezwykle interesującą murowaną świątynią – pw. Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny, wznosi się w pobliżu Bestwiny (s. 17). Przy okazji warto pójść na spacer w okolice malowniczych stawów bestwiskich, ostoi wielu cennych gatunków ptaków. Będąc w okolicy, nie można pominąć Starej Wsi. Znajduje się tam niezwyklej urody drewniany kościółek (s. 9). Jego zwiedzanie warto połączyć z wizytą w izbie regionalnej (s. 41).

Wiele miejscowości leżących **u podnóża Beskidów** słynęło z tradycji przemysłowych. Dziś przypominają o tym zabytki techniki. Jednym z nich jest dawna papiernia habsburska w Czańcu (s. 33). Podziw wzbudza zaporą w Porąbce (s. 33). W jej pobliżu, na jednym z okolicznych wzgórz, można odnaleźć ruiny zamku Wolek (s. 27). Niedaleko znajduje się też ładnie odnowiony pałac w Kozach (s. 27).

Co najmniej jeden dzień trzeba przeznaczyć na poznawanie **okolic Szczyrku**. Tutejsi górale, którzy słynęli z talentu do ciesielstwa, wznosili nie tylko piękne domy, ale też wspaniałe drewniane kościoły. Jednym z nich jest szczyrkowski kościółek pw. św. Jakuba Starszego Apostoła (s. 10). Warto wjechać koleją linową na Skrzyczne (s. 51), by podziwiać okolicę z najwyższego szczytu Beskidu Śląskiego. Niedaleko Szczyrku, w Bystrej, znanym i ciekawym miejscem jest Fałatówka (s. 37).

Do spacerów i odpoczynku na łonie natury zachęcają **okolicę Jaworza**. Tutejszy rozległy park zdrojowy (s. 27) to przyjemne miejsce na przechadzkę pośród drzew wydzielających lecznicze olejki eteryczne. Malownicza miejscowość miała niegdyś status uzdrowiska, a nawiązaniem do tych czasów jest tężnia solankowa. Z Jaworza-Nałęże można wyruszyć na Błatnia, jeden z wielu malowniczych szczytów Beskidu Śląskiego.

Urokliwe miejsca i ciekawe zabytki zapewniają również **okolicę Jasienicy**. W Bielowicku można podziwiać perlę drewnianej architektury – kościół pw. św. Wawrzyńca

Zámek Oravský hrad

Grodziec navštíviť hrad (str. 24) obklopený parkom. Každý, kto hľadá pokoj a ticho, by mal navštíviť malebné a trochu tajomné údolie sv. Vendelína v Rudzicy (str. 46).

Nemenej zaujímavé sú oblasti **slovenskej Oravy**. Aj tam môžete obdivovať perly drevenej architektúry: kostoly v Leštínách (str. 12) a Tvrdošine (str. 14), oba zapísané na zozname svetového kultúrneho dedičstva UNESCO. Určite navštívte Oravský hrad (str. 28) a potom pokračujte v jazde na Oravskej lesnej železnici (str. 34). Určite sa oplatí navštíviť oravský skanzen – Múzeum Oravskej dediny (str. 42) a Hviezdoslavovu hájovňu (str. 44).

(s. 9), a w Grodźcu zobaczyć zamek (s. 23) otoczony założeniem parkowym. Kto szuka ciszy i spokoju, powinien odwiedzić malowniczą i nieco tajemniczą dolinę św. Wendelina w Rudzicy (s. 47).

Nie mniej interesujące są tereny **słowackiej Orawy**. Tam również można podziwiać perły drewnianej architektury: kościoły w Leštynie (s. 13) i Twardoszynie (s. 14), oba wpisane na Listę UNESCO. Koniecznie trzeba zwiedzić Zamek Orawski (s. 29), a potem ruszyć na przejażdżkę Orawską Koleją Leśną (s. 34). Warto też zawitać do orawskiego skansenu – Muzeum Wsi Orawskiej (s. 43) oraz do gajówki Hwiezdosława (s. 44).